

HADİM HAFİZ AHMED PAŞA’NIN İSTANBUL VE DİĞER YERLERDEKİ HAYRATI*

*Meral BAYRAK (FERLİBAŞ)***

*Meryem KAÇAN ERDOĞAN****

ÖZET

XVII. yüzyıl başlarında İstanbul başta olmak üzere Mısır, Anadolu, Rumeli ve bazı adalarda toplumsal ihtiyaçları karşılamak amacıyla çeşitli vakıflar kuran Hafız Ahmed Paşa, bunlar için idari görevleri sırasında elde ettiği servetin önemli bir kısmını bağışlamıştır. Vakıfları arasında en dikkat çeken eseri İstanbul’da inşa ettirdiği külliye olup buranın yapım tarihi ile banisinin bazı araştırmacılar tarafından karıştırıldığı saptanmıştır. Külliyenin yapım yılı caminin kitabesinde belirtilen kayıttan on yıl öncesine tarihlendirildiği gibi IV. Murad dönemi veziriazamlarından Müezzinzâde Filibeli Hafız Ahmed Paşa’nın da vakfın kurucusu olduğu sanılmıştır. Günümüzde caminin giriş kapısının bulunduğu cephede asılı duran tabelalarda aynı bilgiler yer almış, hatalar tekrarlanmıştır.

Bu makalede vakfiye esas alınarak tarihi süreç içerisinde paşanın Mısır dışındaki vakıfları üzerinde durulmuş ve yanlış bilgiler düzeltilerek birincil kaynaklara dayalı olarak evkaf tanıtılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda öncelikle vakfiyenin bir analizi yapılmış, vakif eserler, buldukları yerler, vakfedilenler, görevliler ve bunlara yapılan ödemeler ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Ayrıca saptanabilen muhasebe verileriyle arşivlerdeki diğer materyal değerlendirilerek vakfın işleyişi üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Hafız Ahmed Paşa, İstanbul, Fatih, Küçük Karaman, Vakıf, Külliye.

Giriş

Hadım Hafız Ahmed Paşa, Arnavut kökenli olup Enderun’da yetişmiş, III. Murad döneminde vezaret rütbesiyle önce Kıbrıs Beylerbeyliği’ne sonra da Mısır Valiliği’ne getirilmiştir. Ardından III. Mehmed zamanında Bosna,

* Makalenin Geliş Tarihi: 05.09.2017 / Kabul tarihi: 07.11.2017.

** Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü / mbayrak@ogu.edu.tr

*** Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü./ meryem@ogu.edu.tr

Budin ve Vidin muhafızı olarak görevlendirilmiştir. Dördüncü vezirliğe hemen sonrasında da üçüncü vezirliğe getirilen paşaya, sadaret kaymakamlığı görevi verilmiştir. Daha sonra Anadolu muhafızlığı ile Kütahya'ya gönderilen Ahmed Paşa tekrar İstanbul'a çağrılıp bir kez daha üçüncü vezirliğe getirilmiştir. Devlet adamları arasındaki rekabet dolayısıyla bir süre hapsedilen paşa sürgüne gönderilmek istenmişse de 1604 yılı ortalarında ikinci kez sadaret kaymakamı olarak görevlendirilmiştir. Ancak Celalilerle sürdürülen mücadelede başarısız olması üzerine azledilmiş ve devlet hizmetinden ayrılmıştır. 1613 yılında İstanbul'da vefat etmiş, Fatih'te Küçük Karaman'da¹ inşa ettirdiği caminin yanındaki türbeyle defnedilmiştir.²

Önemli devlet görevlerinde bulunan Ahmed Paşa genellikle Müezzinzâde olarak da bilinen Veziriazam Filibeli Hafız Ahmed Paşa ile karıştırılmıştır. Fatih'teki külliye'nin banisinin Filibeli Ahmed Paşa olduğu sanılmıştır.³ Bu karışıklık Evliya Çelebi tarafından nakledilen bir rivayetten kaynaklanmıştır. Yaşadıkları dönemlerin yakın olması da bu karışıklığa yol açmıştır. Oysa ki Filibeli Ahmed Paşa, IV. Murad döneminde iki defa sadarete getirilmiş ve bu görevdeyken de 1632'de öldürülmüştür.⁴

¹ II. Mehmed zamanında yapılan Karaman seferleri sırasında İshak Paşa tarafından Aksaray'dan getirilenlerin yerleştirildikleri yerleşim yeridir. Bundan dolayı Küçük Karaman olarak anılan bu yerleşim yeri günümüzde Malta Çarşısı civarındadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yahya Başkan, "Fatih Sultan Mehmed Döneminde Karaman Bölgesinden İstanbul'a Nakledilen Nüfus", *Tarih Dergisi*, S.55 (2012/1), İstanbul 2013, s.107-134.

² Hadım Hafız Ahmed Paşa'nın biyografisi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Meryem Kaçan Erdoğan-Meral Bayrak (Ferlibaş), "Hadım Hafız Ahmed Paşa'nın Mısır'daki Evkafı (XVII. ve XVIII. Yüzyıldaki Durumu)", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S.32, İstanbul 2015, s.2-4.

³ Pek çok araştırmacı aynı yanılgıya düşmüştür. Bu hataya düşen kaynaklardan bazıları için bkz. Günay Kut-Nimet Bayraktar, *Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri*, Ankara 1984, s.36; *Fatih Câmileri ve Diğer Târihi Eserler*, İstanbul 1991, s.114. Günümüzde Fatih Belediye Başkanlığı'nın cami hakkında bilgi içeren ve giriş kapısının yakınında asılı bulunan 2011 yılına ait tabelasında da benzer yanlışlık yapılmış, külliye'nin IV. Murad'ın sadaret kaymakamı ve sadrazamı Hafız Ahmed Paşa tarafından yaptırıldığı belirtilmiştir. Bkz. Fotoğraf 3.

⁴ Semavi Eyice, "Hâfız Ahmed Paşa Camii ve Külliyesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDVİA)*, 15, İstanbul 1997, s.86. Filibeli Hafız Ahmed Paşa hakkında bkz. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, (Yay. Haz. Nuri Akbayar), 2, İstanbul 1996, s.556; Orhan F. Köprülü, "Hâfız Ahmed Paşa", *TDVİA*, 15, İstanbul 1997, s.84-85.

Hadım Hafız Ahmed Paşa, birçok Osmanlı devlet adamının yaptığı gibi devlet hizmetinde bulunduğu süre zarfında edindiği servetin bir kısmı ile Mısır, İstanbul, Anadolu, Rumeli ve adalarda çeşitli vakıflar kurmuştur. Bu vakıflar, onun genellikle görev yaptığı bölgelerde tesis edilmiştir. Zira Mısır Beylerbeyliği sırasında hacı adaylarının yaşadığı sıkıntıları yakından görmüş olması bu bölgede su vakıflarını kurmasına vesile olmuştur. Keza Arnavut kökenli olması dolayısıyla İlbasan'da vakıflar kurması, uzun süre devlet hizmetinde bulunduğu İstanbul, Anadolu ve Rumeli'de pek çok hayrat oluşturması onun doğduğu ve doyduğu topraklara minnet borcunu ödemesi olarak da düşünülebilir.

Bu çalışmada, paşanın Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde bulunan 1-10 Zilhicce 1015/30 Mart-8 Nisan 1607 tarihleri arasında temize çekilerek tescil edilen ve I. Ahmed'in tuğrasını taşıyan vakfiyesi⁵ esas alınmış, çeşitli arşivlerdeki diğer materyal kullanılarak kurduğu vakıflar tanıtılmaya çalışılmıştır. Hafız Ahmed Paşa'nın Mısır'daki hayratı başka bir çalışmaya konu edildiğinden⁶ burada İstanbul başta olmak üzere diğer yerlerdeki vakıfları incelenmiştir.

I. Hadım Hafız Ahmed Paşa'nın İstanbul'daki Evkafı

Hafız Ahmed Paşa, İstanbul'da Küçük Karaman yakınlarında Mimar Sinan Mahallesi'nde, bir kısmını Bursa Beyi Mustafa Bey ile Divan Kâtibi Hüseyin Çelebi'den satın aldığı, bir kısmını da değiştirme yoluyla edindiği arsa üzerine cami, on altı hücreli ve holü ortasında şadırvanı olan medrese, dârü'l-kurrâ, türbe, çeşme ve sebilhane inşa ettirmiştir. Söz konusu vakıf eserlerden başka külliye, dârü'l-kurrânın önünde fevkânî büyük bir oda ayrıca otuz bab altı üstlü evli odaları, yedi adet yer odaları, sekiz bab üst

⁵ Vakfiye için bkz. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi (TSMA). d, nr.6972, vr.2a-45a. I. Ahmed'in vakfiyedeki tuğrası için bkz. TSMA. d, nr.6972, vr.3b. Vakfiyenin tarihi için bkz. TSMA. d, nr.6972, vr.43b. Vakfiyenin kısa bir özeti ile transkripsiyonu için bkz. Mustafa L. Bilge, "İstanbul Fatih'teki Hâfız Ahmed Paşa Külliyesi'nin Vakfiyesi", *Kitaplara Vakfedilen Bir Ömre Tuhfe İsmail E. Erünsal'a Armağan*, 1, (Haz. Hatice Aynur-Bilgin Aydın-Mustafa Birol Ülker), İstanbul 2014, s.277-330.

⁶ M. Kaçan Erdoğan-M. Bayrak (Ferlibaş), a.g.m., s.1-30.

katlarında birer oda bulunan dükkan, iki adet su kuyusu ile avluda beş adet tuvalet dahil edilmiştir.⁷

Cami ve külliye tamamıyla kesme taştan yapılmış, avlusu medrese odalarıyla çevrilmiştir. Avlunun güneydoğu yönünde bulunan cami dikdörtgen planlı olup kible tarafının kuzeyinde türbe, türbenin yan köşesinde ise sebil yer almıştır. İki katlı olan dârü'l-kurrâ da külliye kapısının yanında bulunmaktadır.⁸

Caminin kapısı üzerindeki kitabede bulunan beyitler vakfiyede daha geniş bir şekilde yer almıştır.⁹ Gerek vakfiyede belirtilen tarihten gerekse hem vakfiyede hem de caminin kitabesinde yer alan *Hâfiziyye* sözcüğünün ebced hesabına göre 1014 yılını göstermesinden hareketle caminin 1605-1606 yıllarında inşasının tamamlandığı anlaşılmaktadır.¹⁰ Caminin cümle kapısı üzerinde harap halde bulunan kitabe sonradan 1990 yılındaki tamirat sırasında yapının içindeki kapı kemerinin üzerine alınmıştır. Cami ortada büyük kubbeli bir ana mekan ile iki yanındaki küçük kubbeli kare mekanlardan oluşmuştur. Caminin minaresi orta mekanın sağında olup 1763 yılındaki deprem sırasında zarar görmüş ve yıkılmıştır. Bunun üzerine minare barok üslupta yeniden yapılmıştır. 1990 yılındaki tamiratta bütünüyle

⁷ TSMA. d, nr.6972, vr.26b-27a. Vakfiyede külliyenin inşa edildiği arazinin sınırları şu şekilde çizilmiştir: Bir tarafı Ahîzâde Efendi Vakfı, diğer tarafı Ali Çelebi bin Abdullah ve İbrahim bin Abdullah mülkleri, diğer bir tarafı Mimar Sinan'ın vakif evleri, iki tarafı da yol ile çevrilidir (TSMA. d, nr.6972, vr.26b).

⁸ S. Eyice, a.g.m., s.86.

⁹ Vakfiyedeki beyitler ve transkripsiyonu için bkz. Ek I.

¹⁰ TSMA. d, nr.6972, vr.45a. Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi-Alî Sâtî' Efendi-Süleymân Besîm Efendi, *Hadikatü'l-Cevâmî'* (İstanbul Câmileri ve Diğer Dinî-Sivil Mi'mârî Yapılar), (Haz. Ahmed Nezih Galitekin), İstanbul 2001, s.132'de caminin inşa tarihi hakkında yanlış bilgi verilmiştir. Çünkü kitabedeki "Hâfiziyye" sözcüğü ebced hesabına göre 1004 (1595-1596) değil 1014 (1605-1606) yılına denk gelmektedir. Bazı araştırmacılar tarafından da aynı yanlışlık tekrar edilmiştir. Bkz. Mübahat S. Kütükoğlu, "1869'da Faal İstanbul Medreseleri", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, S.7-8 (1976-1977), s.325; Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, I, Ankara 1987, s.66; *Fâtih Câmileri ve Diğer Târihî Eserler*, s.114; Ömer Faruk Şerifoğlu, *Su Güzeli İstanbul Sebilleri*, İstanbul 1995, s.96; S. Eyice, a.g.m., s.86-87. Külliyenin inşa tarihi hakkındaki yanlışlık Fatih Müftülüğü ile Fatih Belediye Başkanlığı'nın, caminin duvarına asılmış olan, kısa tarihçesi hakkında bilgi veren 2000 ve 2011 tarihli tabelalarında da yinelenmiş, vakif eserlerin 1004/1595 yılında yaptırıldığı belirtilmiştir. Bkz. Fotoğraf 3.

yenilenmiş, mukarnaslı çıkmalı şerefesi olan taştan yeni bir minare inşa edilmiştir.¹¹

Vakfiyede isimleri belirtilen, vakfedilmiş elli üç farklı kitap cami içindeki dolaplarda muhafaza edilmiştir. Bunların çoğu dini içerikli olup aralarında tarih, edebiyat, nahiv, lugat ve tıp kitapları da mevcuttur. Vakfiyeye göre Mushâf-ı şerifler vâkıfın kendisi tarafından inşa ettirilen ve kendi adıyla anılan camide isteyenlerin okuyabilmesi için rahleler üzerinde bulundurulacaktır. Medreseye müderris olanlar ihtiyaç duyduklarında bu kitaplardan yararlanabilecek, medreseden herhangi bir nedenle çıktıklarında kitapları yanlarında götürmeyeceklerdir. Kitaplar müderristen başkasına verilmeyecek ancak kullanmak isteyenler gerektiğinde medreseye gidip yararlanabilecek veya istinsah edebilecektir. Ödünç verileceğinde ise *rehm-i kavî*¹² ile verilecektir.¹³

Fransız şarkiyatçı Antoine Galland 14 Kasım 1672 tarihinde külliyezi ziyareti sırasında mevcut kitapların kullanımı ile ilgili şu bilgileri aktarmıştır: “...*Burada üçü de Sûdî tarafından tefsir edilmiş olan Gülistan, Bostan ve Hafız divanlarını okumak yahud birer suretlerini çıkarmak isteyenlere vermek üzere kurulmuş bir vakıf var. Bu maksatla her bir eserden yedişer cilt mevcut olup bu nüshalar iki kuruş bırakarak herkese verilmekte ve cilt iade edilir edilmez para iade olunmaktadır. Çünkü, paranın alınmasındaki gaye, cilt geri getirilmediği takdirde yenisinin tedarikini temindir.*”¹⁴ Hafız Ahmed Paşa Vakfı olan bu kitaplar 1914 yılında Sultan Selim'deki Medresetü'l-Mütehassısın'e, 1918 yılında da Süleymaniye Kütüphanesi'ne nakledilmiştir. Günümüzde otuz altı adet yazma eserden oluşan Hafız Ahmed Paşa Koleksiyonu olarak adlandırılan bu kitaplar, 297.4 tasnif numarasıyla Süleymaniye Kütüphanesi'nde muhafaza edilmektedir. Koleksiyon kullanıma açık olup kitapların ilk sayfalarında vakfa ait olduğunu gösteren, üzerinde “*Vakafa'l-vezîr Hafız Ahmed Paşa ale'l-medresetihi's-şerîfeti'l-vâkı'a bi-kurbin mine'l-mevzi'i'l-ma'rûf bi-Küçük*

¹¹ S. Eyice, a.g.m., s.86-87.

¹² Ödünç alınacak şeyin değeri kadar veya değerinden daha az olmak üzere rehin olarak bırakılan her şey.

¹³ TSMA. d, nr.6972, vr.28b-29a. Vakfedilen kitapların listesi için bkz. Ek II.

¹⁴ Antoine Galland, *İstanbul'a Ait Günlük Hâtıralar (1672-1673)*, (Şerhlerle Yayınlayan; Charles Schefer), (Çev. Nahid Sırrı Örik), I (1672), Ankara 1998, s.203-204.

Karaman bi-Medineti Kostantiniyyeti'l-Mahmiyye sene 1014." ifadesi bulunan mühür mevcuttur.¹⁵

Üç taraftan avluyu saran medrese hücreleri vakfiyede belirtildiği üzere on altı adet olup her birinde nişli dolap ve ocak mevcuttur.¹⁶ Kare planlı olan odaların arka taraflarında pencereleri yoktur ancak güneydeki odalarda kapının sağında altlı-üstlü olmak üzere ikişer pencere bulunmaktadır. Kuzeydeki odalarda ise pencereler kapıların solundadır. Abdesthaneler kuzeybatı köşede yer almaktadır. Medresede 20 Ocak 1792 tarihli kayda göre on dört hücrede on dokuz öğrencinin eğitim gördüğü,¹⁷ 1869'da ise üç müderris, iki mezun ve kırk beş öğrencinin bulunduğu bilinmektedir.¹⁸ 1886 yılında da altmış üç öğrencinin medreseye devam ettiği anlaşılmaktadır.¹⁹ 1648 depreminde ve 1782 yangınında zarar gören külliye ile birlikte yenilenen medrese, 1894 depreminde büyük hasar görmüştür. Cami ile birlikte 1897 yılında tamir edilmiş, 1914 yılında yine harap durumda olan ve bir heyet tarafından teftiş edilerek sadece on beş kişinin barınabileceği belirtilen medresenin 1918 yılındaki yangın sırasında revaklarının büyük bir bölümü yıkılmıştır. 1976'da Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılmıştır.²⁰

¹⁵ G. Kut-N. Bayraktar, *a.g.e.*, s.36; S. Eyice, a.g.m., s.86. Sözü edilen koleksiyona ait bir yazma eserdeki vakıf mührünün görüntüsü için bkz. Ek II.

¹⁶ TSMA. d, nr.6972, vr.26b-27a. Medresedeki hücre sayıları ile ilgili farklı görüşler için bkz. S. Eyice, a.g.m., s.87.

¹⁷ Belirtilen tarihte medresede Müderris Molla Mustafa Efendi'dir. Öğrenciler ise şunlardır: Karahisarlı Hasan Efendi hizmetinde Karahisarlı Molla Mehmed Arif, Çarşambalı Ali Efendi, Bosnalı Mustafa Efendi, Bolulu Mustafa Efendi, Bozcaadalı İbrahim Efendi hizmetinde kardeşi Molla Mehmed, Bozcaadalı Hüseyin Efendi, Nallıhanlı Mehmed Efendi, Trabzonlu Ömer Efendi, Kırımlı Mesud Efendi, Kasabalı Abdullah Efendi, İzladili Süleyman Efendi, Bolulu Mustafa Efendi ve Hafız Mustafa Efendi, mülazım hücrelerinde üç kişi ikamet edip bunlar; Gürgünlü Hafız Abdülhalim Efendi, Varnalı Mehmed Efendi ve Mustafa Efendi'dir. Sözü edilen tarihte Seferhisarlı Hasan Efendi de kaydedilmiş olmakla birlikte mezun durumda olup sıladadır (Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), *Kamil Kepeci (KK)*, nr.6589-1, s.6). Ayrıca bkz. *Osmanlı Kaynaklarına Göre İstanbul Câmi, Tekke, Medrese, Mekteb, Türbe, Hamam, Kütüphâne, Matbaa, Mahalle ve Selâtin İmâreterleri*, (Haz. Ahmed Nezih Galitekin), İstanbul 2003, s.559-560.

¹⁸ Mübahat S. Kütükoğlu, *XX. Asra Erişen İstanbul Medreseleri*, Ankara 2000, s.228.

¹⁹ *Osmanlı Kaynaklarına Göre İstanbul*, s.718-719.

²⁰ M. S. Kütükoğlu, *a.g.e.*, s.228-229.

Dârü'l-kurrâ olarak kullanılan yapı ise camiye bitişik olup avlu girişinin üstünden itibaren sebile doğru uzanmaktadır. İki sıra pencere ile aydınlanan ve kapının yanındaki bir merdivenle üst kata ulaşılan bu kısmın sonradan eklendiği veya yeniden yapıldığı taş işçiliğinden anlaşılmaktadır. Zira üst kat için kullanılan taşların külliye diğer bölümlerine göre daha kalitesiz olduğu görülmektedir.²¹

Külliyede yer alan türbe kubbeli, küçük kare bir mekan olup buraya camiden kible duvarının yanında yer alan küçük bir kapıdan geçilmektedir. Vâkıf türbeye kendisi ve kardeşi Mehmed Ağa'nın defnedilmesini vasiyet etmiştir.²² Uzunca bir süre harap halde bulunan türbe muhtemelen 1918 yangınından sonra soyulmuş, 1995-1996 yıllarında yapılan son tadilatla yeniden ihya edilmiştir.²³

Külliyenin köşesinde yer alan sebilhane iki cephele bir köşe sebili olup biri türbe içinden diğeri de dışarıya açılan kapıdan olmak üzere iki girişe sahiptir. Halk arasında Hafız Paşa Sebili olarak bilinen ve kubbeli olan bu yapının sütun ve kemerlerinde mermer, şebekelerinde ise tunç kullanılmıştır. Türk klasik üslubunda Mimarbaşı Kasım Ağa tarafından yapıldığı muhtemel olan sebil 1918 yılındaki Fatih yangınında cami ile birlikte yanmıştır. Kaderine terk edilen sebilin kubbe ve kemerleri yıkılmış, sütun ve şebekeleri yok edilmiştir. 1995 yılında aslına uygun olarak yeniden inşa edilmiştir. Külliye de yer alan medreseye bitişik durumda olan çeşme de sivri kemerli olup kesme taştan yapılmıştır. Son tadilatla temizlenerek yeniden kullanılabilir hale getirilmiştir.²⁴

Vakıf eserlerin hizmetlerini sürdürebilmesi için vâkıf tarafından bağışlanan gayrimenkuller aşağıdaki tabloda verilmiştir.

²¹ S. Eyice, a.g.m., s.87.

²² TSMA. d, nr.6972, vr.36b-37a.

²³ S. Eyice, a.g.m., s.87.

²⁴ S. Eyice, a.g.m., s.87; Ö. F. Şerifoğlu, a.g.e., s.96; İzzet Kumbaracılar, *İstanbul Sebilleri*, İstanbul 1938, s.20-21'de, sebilin Filibeli Hafız Ahmed Paşa'ya ait olduğunu belirtmiştir. Oysa bu bilgi yukarıda izah edildiği gibi doğru değildir.

TABLO I
Vakfiyeye Göre İstanbul'da Vakfedilen Gayrimenkuller²⁵

<i>Vakfedilenler</i>	<i>Bulunduğu Yer</i>	<i>Özellikleri</i>
Saray	İstanbul'da Büyük Ayasofya yakınında Kabasakal Mahallesi'nde	İki tarafı yol, bir tarafı kardeşleri Mehmed Ağa ile İshak Çavuş mülkleri, diğer tarafı ise Yahya Çavuş ve merhum Muhammed Paşa'nın vakıf odaları ile sınırlı olup dahiliyeli ve hariciyeli 3 avludan oluşan sarayın, iç avlusunda altlı, üstlü çeşitli odalar, hamam, sofa, kule, havuz, kuyu ve bahçe bulunmaktadır. Dış avludaki binanın üst katında çeşitli büyüklükte odalar, divanhane, alt katta büyük bir kiler mevcuttur. En dıştaki avluda ise üstte 13 bab odanın yer aldığı katlı bir bina vardır. Alt katında 2 büyük ahır, mutfak, helvahane ve 2 fırın olup avluların içinde ve dışında çeşitli yerlerde çeşme bulunmaktadır.
4 adet dükkan	İstanbul'da Büyük Ayasofya yakınında Kabasakal Mahallesi'nde	Sarayın yanındadır.
Ev	Saray yakınında Akbıyık Mahallesi'nde	Katlı olan binada altlı, üstlü çeşitli büyüklüklerde odalar mevcuttur.
Ev	Büyük Ayasofya yakınında Sinan Ağa Mahallesi'nde	Altlı, üstlü çeşitli büyüklüklerde odalar mevcuttur.
3 bab dükkan	Büyük Ayasofya Çarşısı'nda	Bir tarafı su terazisi, bir tarafı yol, diğer tarafı da Attar Hacı emlakı ile çevrili olan dükkanlar için Ayasofya vakfına her yıl 1.440 akçe mukataa ödenecektir.
Ev	Padişah Hocası Saadeddin Efendi'nin hanı yakınında Molla Gürani Mahallesi'nde	Bir tarafı Atik Mustafa Paşa, iki tarafı İbrahim Paşa vakfı, diğer tarafı ise yol ile sınırlı olan katlı yapının üst katında 3 oda, altta ise ahır ve su kuyusu mevcuttur. İbrahim Paşa Vakfı'na her yıl 1.080 akçe mukataa ödenecektir.
Ev	Balkapanı tarafında Halil Paşa Mahallesi'nde	Bir tarafı Ali Paşa Vakfı, bir tarafı Abdülkerim Vakfı, diğer tarafı yol ve Gülfem Hatun Vakfı ile çevrili olup üstte 3 bab oda, divanhane, kiler,

²⁵ TSMA. d, nr.6972, vr.21a-27a, 29a.

		mutfak, fırın ve bir tahta örtü, alt katta ise 4 oda, 2 fırın bulunmaktadır. En alta 2 bodrum, 3 su kuyusu ve odunluk mevcuttur.
Bina	Irgat Pazarı'nda	Hacı Muhyiddin Vakfı'na ait arazi üzerine inşa edilen bina iki katlı olup 3 bab oda üstte, 3 bab oda da alt katta bulunmaktadır. Hacı Muhyiddin Vakfı'na yıllık 180 akçe zemin kirası ödenecektir.
Ev ²⁶	Ayapetro Kapısı yakınında sahilde	Binanın iki tarafında yol, bir tarafında deniz, diğer tarafında ise Piri Çavuş mülkü bulunmaktadır. Bir kısmı Müteferrika Şaban Ağa'dan bir kısmı da Ahmed adındaki sipahiden satın alınmıştır. Katlı olan alt ve üst katında odalar bulunan binada mahzenler ve kayıkhanede mevcuttur.
Ev	Balat Kapısı dışında Karabaş Mahallesi'nde	Bir tarafı Bostancı Behram Ağa, bir tarafı yol, bir tarafı deniz ve diğer tarafı da Todori Reis mülkü ile sınırlı olup katlı olan binanın üst katında büyük şahnişinli bir oda ile ona bitişik 10 bab oda, alta ise 4 mahzen bulunmaktadır. Evin önünde tahminen 21 peremelik ²⁷ yer mevcuttur.
Ev	Balat Kapısı içinde Hacı İsa Mahallesi'nde	Bir tarafı Saliti veled-i Sebetay Yahudi mülkü, bir tarafı yol, iki tarafı da Arslan Yahudi mülkü ile çevrili olup üst katta 2 oda, mutfak, tahta örtü, alta ise 2 oda, mutfak, fırın ve su kuyusu bulunmaktadır.
Ev	Eğrikapı yakınında Molla Işkı Mahallesi'nde	Bir tarafı Terzibaşı İbrahim Ağa mülkü ve üç tarafı yol ile sınırlı olan binada üstte 12 bab oda, alt katta ise 11 bab oda ile 2 fırın, bir su kuyusu ve 6 adet tuvalet mevcuttur.
Ev	Edirne Kapısı yakınında Kilise Camii Mahallesi'nde	Bir tarafı Yorgi veled-i Caraslu, bir tarafı Varmerağda? binti Manuk, diğer tarafı yol ile çevrili olan katlı binada alta ve üstte toplam 4 oda bulunmaktadır. Avlusu olan binanın su kuyusu da mevcuttur.

²⁶ Söz konusu ev, vâkıfın daha önce Biga Sancağı'na bağlı Güvercinlik Kazası'ndaki Dimetoka Köyü'nde vakfettiği iki göz değirmen satılarak ve bu satıştan elde edilen meblağın üzerine bir miktar para eklenerek alınmıştır (TSMA. d, nr.6972, vr.24b).

²⁷ Pereme; Daha çok yakın iskeleler arasında gidip gelen ve ayrıca haberleşme işlerinde kullanılan altı çift kürekli hızlı kayıktır (Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, İstanbul 2011, s.545).

Ev	Edirne Kapısı yakınında Kilise Camii Mahallesi'nde	Bir tarafı Vahizâde Abdullah Efendi mülkü, bir tarafı Şimona binti Nikola mülkü, diğer tarafı yol ile sınırlı olan bina oda, mutfak ve bahçeye sahiptir.
4 bab dükkan ve oda	Küçük Karaman yakınlarda Mimar Sinan Mahallesi'nde vâkıf tarafından inşa ettirilen külliye'deki çeşme yanında	Dükkanların üst katlarında birer odaları mevcuttur.
4 bab dükkan ve oda	Küçük Karaman yakınlarda Mimar Sinan Mahallesi'nde vâkıf tarafından inşa ettirilen külliye kapısı yanında	Dükkanların üst katlarında birer adet odaları bulunmaktadır.
30 bab evli odası	Küçük Karaman yakınlarda Mimar Sinan Mahallesi'nde vâkıf tarafından inşa ettirilen külliye'deki medrese bitişiğinde	Katlı olarak inşa edilmiştir.
7 adet yer odası ²⁸	Küçük Karaman yakınlarda Mimar Sinan Mahallesi'nde vâkıf tarafından inşa ettirilen külliye'deki medrese bitişiğinde	Bu odalar yer odası olarak tarif edilmiştir ki her birinin önünde avlusu ve avlu içinde birer tuvaleti mevcuttur.
2 adet su kuyusu	Küçük Karaman yakınlarda Mimar Sinan Mahallesi'nde vâkıf tarafından inşa ettirilen külliye'nin yanında	-
Memba suyu	Eyüb Kazası'na bağlı Ayvadlu Köyü'nde	Vâkıf kaynak suyu ve mecrasını satın alıp bağışlamıştır.
Memba ve masura ²⁹ suyu	Eyüb Kazası'na bağlı Müderris Köyü'nde	Vâkıf kaynak suyu satın almış, tahminen üç masura suyu mecrasıyla birlikte bağışlamıştır.

²⁸ Vakfiyeye göre yer odası olarak tanımlanan bu odalardan dördü, imam, iki müezzin ve kayyım tarafından kullanılacaktır. Diğer üç tanesi muhtemelen kiraya verilecektir (T SMA. d, nr.6972, vr.27a).

²⁹ Hukuki bir terim olup kaynak suları için kullanılan bir ölçüdür. Bir masura, saniyede 75 cm³ yani dakikada 4,5 litre suyun akması demektir.

Bir kısmı tabloda belirtildiği gibi külliyeyle dahil olan gayrimenkullerden başka saray başta olmak üzere çeşitli mahallelerdeki çok sayıda odası bulunan on bir adet ev ile yedi adet dükkan vakfa gelir sağlamak amacıyla bağışlanmıştır. Bağışlanan evlerden sahilde olan ikisinin kayıkhanesinin bulunduğu dikkat çekmektedir. Ayrıca iki ayrı köyden sağlanan kaynak suyu külliye ile sarayın ve Nişancı Mehmed Paşa Camii'nin su ihtiyacını karşılamak için vakfedilmiştir.

I. 1. İstanbul'da Vakfedilen Gayrimenkullerle İlgili Şartlar

1. Vâkif hayatta olduğu sürece sarayda kendisi oturmaya devam edecektir. Vefatından sonra iç avluda kardeşi Mehmed Ağa, onun ölümünden sonra da soyundan gelen çocukları oturacaktır. Mehmed Ağa'nın neslinin kesilmesi halinde paşanın diğer vakıflarına ilhak edilerek kiraya verilecek, kira geliri vakfın giderlerine sarf edilecektir. Dışta bulunan avlular mütevellî Mehmed Ağa tarafından kiraya verilecek, kira geliri sarayın imaretine sarf edilecek, artması durumunda gelir vakfa ilhak edilecektir.

2. Sarayın içinde ve dışında olan çeşmelerin yerleri değiştirilmeyecektir.

3. Akbıyık Mahallesi'nde bulunan evde Osman Reis yaşamını sürdürecektir, vefatından sonra ev paşanın diğer vakıflarına ilhak edilerek kiraya verilecektir.

4. Sinan Ağa Mahallesi'nde bulunan evde akrabasından olan Küçük Hüseyin Ağa ikamet edecek, ağanın vefatından sonra evlatları tarafından kullanılacak olan ev, soyunun kesilmesi halinde vakfa ilhak edilerek kiraya verilecektir.

5. Ayasofya Vakfı'na ait arazi üzerine inşa edilen çarşıda bulunan dükkanlar için her yıl 1.440 akçe ödenecektir.

6. İbrahim Paşa Vakfı'na ait arazi üzerinde bulunan bina için yıllık 1.080 akçe zemin bedeli ödenecektir.

7. Irgat Pazarı'ndaki bina için Hacı Muhyiddin Vakfı'na zemin bedeli olarak her yıl 180 akçe verilecektir.

8. Ayvadlu Köyü'ndeki kaynak suyu ve vâkıfın sarayına kadar olan su yolu, vakfedilen sarayın kullanımına tahsis edilecektir.

9. Vakfedilen suyollarının tamiri gerektiğinde sarf edilecek para mütevellinin izniyle vakıf malından kullanılacaktır.

10. Müderris Köyü'ndeki kaynaktan gelen su yolu Nişancı Mehmed Paşa Camii mecrasına mütevellinin izniyle ilhak edilecek ve onarımı gerektiğinde masrafları Hadım Hafız Ahmed Paşa Vakfı'ndan karşılanacaktır.

11. Müderris Köyü'ndeki kaynaktan gelen su yolu Nişancı Mehmed Paşa Camii'nden sonra vâkıfın inşa ettirdiği medreseye ulaştırılacak, buradan külliyedeki şadırvan, çeşme ve sebilhaneye taksim edilecektir. Tüm külliye görevlileri ile külliye etrafında ikamet edenler suyun kullanımına nezaret ederek müdahale edenleri engelleyeceklerdir.

12. Kurulan vakfa şeyhülislam ve müftüler nâzır olacak, bu görevlerine karşılık günlük beş akçe verilecektir.³⁰

I. 2. Vakfiyeye Göre İstanbul'daki Külliye İle İlgili Şartlar

1. Medrese için haric (ellili medrese) müderrislerinden aklî ve naklî ilimlere kâdir bir ilim ehli tayin edilecektir. Belirtilen özelliklerde haric müderrisleri içinde birinin bulunmadığı durumda kırk payeli olanlar arasından atama yapılacaktır. Vasıflara uygun olmayanların ataması kesinlikle yapılmayacaktır. Göreve getirilen müderrise günlük 50 akçe verilecektir.

2. Koşullara uygun olarak tayin edilen müderris tarafından seçilen on bir danışmend bir kapıcı ile birlikte medresedeki on iki hücrede sakin olacaktır. Haftada dört gün camide bulunmaları şart koşulan medrese öğrencileri iki rekat nafile namaz kılacaklar ve sonra ders ile meşgul olacaklardır. Müderris ve öğrenciler önce üçer defa istiğfar, üçer salavât-ı şerife, üçer İhlâs, üçer Felak ve Nâs sureleri, bir defa da Fatiha Suresi okuyup sonra sevabını başta Hz. Muhammed olmak üzere enbiyâ, evliyâ ve bütün Müslümanlar ile vâkıfın ruhu için bağışlayacaklardır.

3. Danışmendlerden biri mu'îd (muallim yardımcısı) olarak görevlendirilecek, kendisine altı akçe yevmiye verilecektir. Diğer danışmendler ile

³⁰ TSMA. d, nr.6972, vr.21b-27a, 29a-30b.

medrese kapıcısına günlük beşer akçe ödenecek; kapıcı medrese, cami harem ve hücrelerin önünü gerektiği zaman temizleyecektir.

4. Kurban bayramında müderrise kurban için iki semiz koyun, danışmenlere de iki koyun veya bedeli verilecektir.

5. Şeyhülislam tarafından tayin edilen bir ilim ehli haftanın dört günü öğleden sonra öğrencilere ders verecektir. Bu hizmetine karşılık kendisine günlük 10 akçe ödenecek, vaiz olarak nasihat edebilecek durumda ise Cuma günleri öğleden sonra vaaz verip karşılığında beş akçe verilecektir. Bu kişi belirtilen görevi yerine getiremezse işin ehli bir vaiz tayin edilecek ve kendisine beş akçe ödenecektir.

6. Şeyhül-kurra olarak bir kişi atanacak ve haftanın iki günü sabahları darü'l-kurrada, iki günü ise camide ders verecektir.

7. İmam ve sure okuyucu olarak görevlendirilecek olan şahıs cami yakınında inşa edilen yer odalarından birinde herhangi bir ücret ödmeden ikamet edecektir.

8. Müezzin olarak tayin edilen iki kişiye herhangi bir ücret ödemeksizin yer odalarından birer tane tahsis edilecektir.

9. Kayyım, ferraş, kandilci ve tuvalet sorumlusu olarak bir kişi atanacak, kendisine yer odalarından bir tane ücretsiz olarak verilecektir.

10. Sebilci olarak görevlendirilen iki kişi bu görevi nöbetleşe olarak yerine getirecektir.

11. Suyolu nâzırı olarak tayin edilen kimse hem sarayın hem de caminin su işlerinden sorumlu olacaktır.

12. Vakfın mütevellisi olarak vâkıfın emektarlarından olan Divân-ı Hümâyûn Kâtibi Muhammed Efendi atanacaktır. Ölümünden sonra şeyhülislamın arzı ile vâkıfın bu işi lâyıkiyle yerine getirebilecek azadlı kölelerinden biri göreve getirilecektir. Bu özellikte birinin olmaması durumunda görev uygun özellikleri taşıyan birine verilecektir.

13. Vâkıfın sarayı yakınında bulunan Burunsuz Memi Çelebi Mescidi'nin imamına günlük iki akçe verilecektir.

14. Vâkıfın inşa ettirdiği camide her yıl Berat Gecesi'nde yirmişer vukiyyelik³¹ iki balmumu mihrabın iki tarafına konulacaktır. Ayrıca her gece mihrabın iki tarafında birer akçelik iki adet mum yakılacaktır. Caminin içinde ve dışında Cuma gecesi ile diğer mübarek gecelerde on dörder, diğer gecelerde sekizer, minarede ise mübarek gecelerde yirmi dörder kandil yakılacaktır. Her yıl bunun için doksan vukiyye zeytin yağı tahsis edilecektir.

15. Cami ve darü'l-kurranın halı ve hasırları eskidikçe yenisiyle değiştirilecektir. Hücrelerin hasırları ise her yıl Ramazan ayında yenilenecektir.

16. Sebil için tahsis edilen iki bakır kepçe ve dört maşrapa her yıl kalaylanacak ayrıca yeteri kadar toprak maşrapa alınacaktır.

17. Topkapı Sarayı'nda Bâbü's-saade'ye açılan su kuyusunun sakasına günlük üç akçe verilecek, kuyunun ipi ile kova masraflarına bir akçe ayrılacak, kepçe ve maşrapaları lazım oldukça kalaylanacaktır.

18. Galata Zindanı'nda bulunan mahkumlar için konulan su küpüne su getiren sakaya günlük altı akçe verilecektir.

19. Vâkıf, külliyyede kendisi için inşa ettirdiği türbeye ölümünden sonra defnedilmesini vasiyet etmiştir. Bu türbeden sorumlu olan türbedarın her Cuma gecesi buhur yakmasını şart olarak ileri sürmüştür. Mezar üzerine softan kisvet örtülmesini ve bu örtünün altı yılda bir yenilenmesini, mezar başına sarılmış bir tülbent konulmasını istemiştir. Başucunda iki Kur'an-ı Kerim'in rahleler üzerinde bulundurulmasını, ziyaretçilerin okumasını vakfiyede belirtmiştir. Türbeye kendisi dışında kardeşi Mehmed Ağa'nın da defnedilmesini şart koşan Hafız Ahmed Paşa başka herhangi bir kimsenin defnedilemeyeceğini kesinlikle ifade etmiştir.

20. Vâkıf, vefatından sonra geriye bıraktığı maldan 1/3'ünün ayrılmasını ve medrese yakınında bir mutfak ile fırın inşa edilmesini şart koşmuştur. Diğer 1/3'lük kısmı ile de vakfın nâzırı olan şeyhülislamın nezaretinde vakıf mütevellilerinin ya gayrimenkul satın alıp kiraya vererek ya da mevcut

³¹ Vukiyye; 1.282 kg. tutarındaki ağırlık ölçüsü olup 400 dirheme eşittir. Arapça metinlerde ukiyye veya vukiyye olarak kullanılır. Genellikle vakfiyelerde, eski kanun ve nizamlarda vukiyye olarak geçen sözcük, kıyye ve okka olarak da bilinir (Said Öztürk, *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Siyakat Yazısı ve Tarihi Gelişimi*, İstanbul 1996, s.480; Ali Himmet Berki, *Istılah ve Tâbirler*, Ankara 1966, s.32, 53).

parayı işleterek -kiradan veya nemadan- elde edilen gelirden buğday alınmasını ve ekmeği pişirilmesini istemiştir. Ekmeğin gūnaşırı bir kile buğday kullanılarak yapılmasını, her vukiyyeden dört ekmeği olmak üzere seksen ekmeği üretilmesini ayrıca talep etmiştir.

21. Pişirilen ekmeklerden her gün müderrise iki çift, diğer müderrise, dar'ül-kurrâ şeyhine, hatibe, imama, mu'îd ve danışmendlere birer çift, kapıcı, kayyım, türbedar, fırıncı ve müezzinlere birer adet ekmeği verilecektir.

22. Mutfakta Ramazan gecelerinde pilav ve zerde pişirilecek, hücrede bulunanlara taksim edilecektir. Pilav ve zerde için bir kile pirinç, beş vukiyye et, üç vukiyye bal, iki vukiyye sade yağ, iki akçelik soğan, iki akçelik tuz, bir akçelik nohut ve 15 akçelik odun kullanılacaktır.

23. Hz. Muhammed'in doğduğu gece ile Regaib, Miraç ve Berat gecelerinde yemek pişirilecek, hücredekilere taksim edilecektir.

24. Aşure günü aşure pişirilecek hücredekilere, diğer külliye görevlilerine, mahallede oturanlara ve fakirlere dağıtılacaktır.

25. Fırıncıya görevini yaptıktan sonra günlük iki akçe verilecek, yemek pişirdiğinde ise günlük bir akçe ödenecektir.

26. Fırın ve yemek masrafları için tahsis edilen paranın yetmemesi durumunda vakıf fazlası kullanılacaktır.

27. Vakfın tüm gelirlerinin giderlerden fazla olması halinde nâzır olan şeyhülislamın nezaretinde mütevellide muhafaza edilecek, ihtiyaç durumunda vakfın tamir ve bakımı için sarf edilecektir. Vakfiyede belirtilen görevlilerin dışında başka bir görevli çalıştırılmayacak ve vakıf fazlası kesinlikle bu amaçla kullanılmayacaktır.³²

³² TSMA. d, nr.6972, vr.30b-38b.

TABLO II: Vakfiyeye Göre Hadım Hafız Ahmed Paşa Vakfı Külliye Görevlileri³³

<i>Görevliler</i>	<i>Görevli Sayısı</i>	<i>Kişi Başına Ödenecek Yevmiye (Akçe Olarak)</i>
Müderris	1	50
İkinci Müderris (Haftanın dört günü ders verecek şahıs)	1	10
Medrese kapıcısı (bevab)	1	5
Danışmend (mu'îd)	1	6
Danışmend	10	5
Vaiz	1	5
Şeyhü'l-kurra	1	10
Şakird	5	1
Hatip [aynı zamanda] sermahfil	1	6+3
İmam [aynı zamanda] Yasin, Tebareke ve Amme okuyucu	1	6+2
Müezzin [aynı zamanda] Ramazan'da tesbihat ile görevli	2	6+5
Salâ müezzini	1	2
Devirhân	3	2
Muarrif	1	2
Kayyım [aynı zamanda] Ferraş, Çerağı, Kennâs-ı kenif	1	3+2+1
Kandilci (Ramazan gecelerinde, minare için)	1	200 (Aylık)
Hâfızü'l-kütüb [aynı zamanda] Ferraş-ı darü'l-kurra	1	2
Sebilci	2	4
Suyolu nâzırı	1	2
Sarayın suyolcusu	1	2
Caminin suyolcusu	1	2
Ahmed Paşa ile Muhammed Paşa'nın suyolcusu	1	1
Nâzır	1	5
Mütevellî	1	-
Kâtip	1	6
Kâtib-i müşâhere ve meremmat	1	4
Câbî	2	4
Mutemed	1	3
Türbedar [aynı zamanda] hâfız-ı mezar	1	4+2
Toplam	47	179,66

³³ TSMA. d, nr.6972, vr.30b-36b.

II. Hadım Hafız Ahmed Paşa'nın Üsküdar'daki Gelir Kaynakları

Tablo III: Vakfiyeye Göre Üsküdar'da Vakfedilen Gayrimenkuller³⁴

<i>Akarât</i>	<i>Bulunduğu Yer</i>	<i>Özellikleri</i>
Bağ	Üsküdar'da Kadıköy olarak bilinen yerde Kavaklıpare adlı mevzide	Yazıcı İstemat adlı zimmiden satın alınan bir tarafı Ağa Devleki binti Nikola, bir tarafı İstemat veled-i Stetnos mülkleri, diğer tarafı da yol ile çevrilidir.
Bostan	Üsküdar'da Kadıköy olarak bilinen yerde Kavaklıpare adlı mevzide	Bağa bitişik durumda olan bostan 10 dönüm olup üzerinde meyve ağaçları, çeşitli alet-edevat ve kaynak suyu bulunmaktadır.
Bağ	Üsküdar'da Kadıköy olarak bilinen yerde Kavaklıpare adlı mevzide	6 dönümdür.

Vâkıf, vakfiyede Üsküdar'da vakfettikleri ile ilgili herhangi bir şart ileri sürmemiştir. Ancak 1612-1613 yılına ait muhasebe defterinde, belirtilen gayrimenkullerden elde edilen gelirin yaşadığı sürece kendisi tarafından tasarruf edileceği, ölümünden sonra Küçük Karaman'daki külliye için kullanılacağı ve bunun da vakfiye şartı gereği olduğu bilgisi mevcuttur. Nitekim paşanın 1613 yılında vefatından sonra 1614 yılından itibaren buradan sağlanan gelirin vakfa aktarıldığı bilinmektedir.³⁵

III. Hadım Hafız Ahmed Paşa'nın Galata'daki Gayrimenkulleri

Tablo IV: Vakfiyeye Göre Galata'da Vakfedilen Gayrimenkuller³⁶

<i>Akarât</i>	<i>Bulunduğu Yer</i>	<i>Özellikleri</i>
Menzil	Galata'da Cami-i kebir Mahallesi'nde	İki tarafı yol, bir tarafı Keyvan Çavuş bin Abdullah mülkü, diğer tarafı da Büyük Ayasofya evkafı ile çevrili 3 kattan oluşmaktadır. En üst katta 3, orta katta 2 odası bulunan binanın alt katında bir mahzen ile su deposu mevcuttur.
38 adet oda ile arazi	Galata'da Karaköy Kapısı yakınında	Feridunzâde'den satın alınan iki katlı binanın bir tarafı Kurşunlu mahzenine, bir tarafı kale duvarına, bir tarafı da yola bitişik olup önündeki bir miktar boş arazi ile birlikte bağışlanmıştır.

³⁴ TSMA. d, nr.6972, vr.19b-20a.

³⁵ TSMA. d, nr.3507/0001, vr.2a.

³⁶ TSMA. d, nr.6972, vr.20a-20b.

Vâkıf, Üsküdar'da bulunan akarâtı gibi Galata'da vakfettiklerinden sağlanan geliri de Küçük Karaman'daki külliye aktarmış olmalıdır. Zira burayla ilgili vakfiyede herhangi bir şart ileri sürmemiştir.

IV. Hadım Hafız Ahmed Paşa'nın Kıbrıs'taki Akarâtı

Tablo V: Vakfiyeye Göre Kıbrıs'ta Vakfedilen Gayrimenkuller³⁷

<i>Akarât</i>	<i>Bulunduğu Yer</i>	<i>Özellikleri</i>
Dükkan	Limson /Limasol Kasabası ve Yason'da	Birden fazla ve katlı olduğu bilinen ancak sayıları belirtilmeyen dükkanlar vakfedilmiştir.
Vekâle	Limasol Kasabası ve Yason'da	-
Oda, mahzen ve bahçe	Limasol Kasabası ve Yason'da	Hasan Sipahi'den satın alınan 2 bab üstte, bir bab alt katta bulunan odalar ile 2 mahzen ve bir bahçe vakfedilmiştir.

IV. 1. Kıbrıs'ta Vakfedilen Gayrimenkuller ile İlgili Şartlar

1. Kıbrıs Kalesi'nde dizdar olanlar bahsedilen vakfa nâzır olacak ve bu hizmetlerine karşılık olmak üzere dükkanlardan birinin kira geliri kendilerine tahsis edilecektir.

2. Vakıf gelirinin nâzıra ödenen dışında kalan kısmı İstanbul'daki vakıf mütevellilerine gönderilecek, buradaki vakfın ihtiyaçları için sarf edilecektir. Gelirin artması durumunda İstanbul'daki nâzırın onayı ile uygun olan akar satın alınıp vakıflara ilhak edilecektir.³⁸

Vakfiyede belirtilmemekle birlikte 1612-1613 yılına ait muhasebe defterinde hanın gelirinin yaşadığı sürece Ahmed Paşa'ya bırakıldığı, ölümünden sonra İstanbul'daki külliye aktarılacağı ve bunun da vakfiye şartı gereği olduğundan bahsedilmektedir. Nitekim paşanın 1613 yılında vefatının ardından 1614 yılından itibaren hanın gelirinin vakfa aktarıldığı görülmektedir.³⁹

³⁷ TSMA. d, nr.6972, vr.12b.

³⁸ TSMA. d, nr.6972, vr.12b-13a.

³⁹ TSMA. d, nr.3507/0001, vr.2a.

V. Hadım Hafız Ahmed Paşa'nın Rodos'taki Evkafı

Hafız Ahmed Paşa Rodos adasındaki Arap odalarını vakfetmiştir. Rodos Kalesi dizdarının nâzır olmasını ve hizmetine karşılık odalardan birinin kira gelirini almasını istemiştir. Ayrıca sayıları belli olmayan diğer odaların kira gelirini adada inşa ettirdiği zaviyenin görevlilerine aktarmasını talep etmiştir. Zaviyenin imamına yevmiye olarak üç akçe, müezzin ve kayyımına birer akçe verilmesini şart koşturmuştur. Zaviyenin yağ, fitil, hasır ve kandil gibi ihtiyaçları için her yıl 500 akçe tahsis edilmesini ve vakıf fazlasının diğer vakıflarına aktarılmasını istemiştir.⁴⁰

VI. Hadım Hafız Ahmed Paşa'nın Bosna'daki Vakfı

Paşa Rumeli'de Bosna Sancağı'na bağlı Yenipazar Kasabası'nda inşa ettirdiği *Kaphica* adıyla anılan hamamı vakfetmiştir. Aşağıdaki şartlar çerçevesinde vakfın işletilmesini talep etmiştir.

1. Her gün güneşin doğuşuyla birlikte kapıları açılacak hamamdan önce ileri gelenler, daha sonra da hanımlar yararlanacaktır. Güneşin batışıyla birlikte hamam kapatılacaktır.

2. Hamamdan Müslim ve gayrimüslim ayırt etmeksizin herkes yararlanabilecek ve kendilerinden ücret talep edilmeyecektir. Tellak ve berberler kendilerine tıraş hakkı olarak verilen bahşişlere kanaat edecek, fazlasını istemeyecektir.

3. Hamam masraflarını karşılamak üzere 15.000 fiddi-i Osmanî vakfedilmiştir. Müteveli tarafından işletilen bu paranın yasal neması ile müteveliye günlük bir akçe verilecek, kalan miktar hamamın camları, kapı keçeleri vs. giderlerine sarf edilecektir.

4. Hamamın harap olması durumunda işletilen paranın neması tamir için yeterli olmaz ise mütevellide olan nakit yani vakfın ana parası kullanılarak onarımı gerçekleştirilecektir.

5. Her yıl rûz-ı hızır (6 Mayıs)'da 1.000 akçe sarf edilerek kasabada bulunan ulema ve salihlere ziyafet tertip edilecek, ziyafetten sonra bir hatim vâkıfın ruhu için bağışlanacaktır.⁴¹

⁴⁰ TSMA. d, nr.6972, vr.13a-13b.

⁴¹ TSMA. d, nr.6972, vr.13b-14b.

VII. Hadım Hafız Ahmed Paşa'nın İlbasan'daki Evkafı

Hafız Ahmed Paşa İlbasan'da Surufi'z-zaman Nahiyesi'nde Dronik Kalesi dışında cami, mektep ve muallimhane inşa ettirerek vakfetmiştir. Aynı yerde Erzen Nehri üzerindeki Gaybioğlu değirmenleri adıyla tanınan üç göz değirmeni de kurduğu vakfa bağışlamıştır. Vâkıfın gerek vakıf eserler gerekse değirmen ile ilgili şartları aşağıda sıralanmıştır.

1. Değirmenin kira gelirinden caminin hatibine yevmiye olarak üç akçe ödenecektir.

2. Salih ve dindar biri imam olarak atanacak, kendisine dört akçe yevmiye verilecektir. Bu görevi sürdüren kimse sabah namazından sonra yüksek sesle Yasin Suresi'ni okuyacak ve bu hizmetine karşılık olmak üzere de günlük bir buçuk akçe alacaktır.

3. Güzel sesli iki kişi müezzin olup namaz vakitlerinde ezan okuyacak, Cuma ve bayram günleri salâ verecektir. Her birine günlük olarak ikişer akçe ödenecektir. Müezzinlerden biri ikindi namazından sonra yüksek sesle Nebe Suresi'ni, diğeri de akşam namazından sonra Mülk Suresi'ni okuyacak, kendilerine bu hizmetlerine karşılık birer akçe yevmiye verilecektir.

4. Tecvidi iyi bilen ve Kur'an ehli olan iki kişi devirhân olarak atanacak, her birine günlük birer akçe ödenecektir.

5. Sermahfil olarak görevlendirilen bir kimseye günlük bir akçe verilecektir.

6. İki kişi kayyım olarak tayin edilecek ve kendilerine günlük ikişer akçe ödenecektir.

7. Mütevelli olan kimseye günlük beş akçe verilecek, vakfın muhasebesini tutup defterlerini İstanbul'da bulunan mütevellilere gönderecektir.

8. Dürüst bir kişi câbî olacak, hizmeti karşılığında günlük iki akçe verilecektir.

9. Yazı işlerine vâkıf biri kâtip olacak, kendisine iki akçe yevmiye ödenecektir.

10. Dindar ve tecvidi iyi bilen Kur'an ehli olan biri sıbyan mektebi için muallim olacak, salih bir kişi de halife olarak görevlendirilecektir. Her ikisi de sabahtan akşama kadar çocuklara Kur'an-ı Kerim öğretecek, hizmetleri karşılığında muallime günlük beş akçe ile her yıl Ramazan Bayramı'nda 100

akçe, halifeye ise günlük üç akçe ile yine her yıl aynı bayramda 80 akçe verilecektir.

11. Cami hücrelerinde yaşayan yedi dervişe birer akçe yevmiye verilecektir.

12. Cami için tayin edilecek bir vâize günde üç akçe ödenecektir.

13. Vakıf eserlerin onarımı gerektiğinde bu işi yapmak üzere bir bennâ (mimar) görevlendirilecek, görevine karşılık günlük iki akçe verilecektir.

14. Su işinden anlayan birisi maslakçı (suyolcu) olacak, kendisine iki akçe yevmiye ödenecektir.

15. Caminin mihrabı için her yıl dört vukiyyelik iki balmumu satın alınıp mihrabın iki tarafına konulacaktır.

16. Caminin zamanla eskijen hasır ve halıları yenisiyle değiştirilecektir.⁴²

VIII. Hadım Hafız Ahmed Paşa'nın Prevadi'deki Gelir Kaynakları

Tablo VI: Vakfiyeye Göre Prevadi'de Vakfedilen Gayrimenkuller⁴³

<i>Akarât</i>	<i>Bulunduğu Yer</i>	<i>Özellikleri</i>
2 göz değirmen	Rumeli'de Prevadi Kazası'nda Tuna Nehri üzerinde	Merhum Hibetullah Efendi'nin muhallefatından satın alınmış olup Döner Hamza Değirmeni adıyla bilinmektedir.
2 göz değirmen	Rumeli'de Prevadi Kazası'nda Tuna Nehri üzerinde	Hibetullah Efendi'nin oğulları Derviş Muhammed ve Ataullah'tan satın alınmış olup Kara Kız Değirmeni adıyla bilinmektedir.
2 adet ambar	Rumeli'de Prevadi Kazası'nda Tuna Nehri kenarında	Değirmenlere bitişik durumdadır.
Ambar	Osman Çavuş'a satılan çiftliğin dışında bulunan kulenin yakınında	Tüm müştemilatıyla birlikte vakfedilmiştir.

Bağışlanan değirmenlerin kira gelirleri atanacak bir câbî tarafından tahsil edilecek, bu gelirden câbîye hizmetine karşılık üç akçe yevmiye verilecek ve toplanan gelirler İstanbul'daki mütevelliyeye gönderilecektir.⁴⁴

⁴² TSMA. d, nr.6972, vr.14b-17a.

⁴³ TSMA. d, nr.6972, vr.17a-17b.

⁴⁴ TSMA. d, nr.6972, vr.17b-18a.

IX. Hadım Hafız Ahmed Paşa'nın Hamid Sancağı'ndaki Vakfı

Ahmed Paşa, Hamid Sancağı'nın Burdur Kasabası'nda bulunan bezzâ-zistânı vakfetmiştir. Vakfiyede bununla ilgili herhangi bir şart ileri sürülmemekle birlikte buradan elde edilen gelir muhtemelen İstanbul'daki vakfa aktarılmıştır.⁴⁵

X. Hadım Hafız Ahmed Paşa'nın Mihaliç Kazası'ndaki Evkafı

Tablo VII: Vakfiyeye Göre Mihaliç'te Vakfedilen Gayrimenkuller⁴⁶

<i>Akarât</i>	<i>Bulunduğu Yer</i>	<i>Özellikleri</i>
Han	Paşanın Mihaliç'teki çiftliğinin önünde	İki tarafı paşanın çiftliğine bitişik üç tarafı da yol ile çevrili olan arazi üzerindeki ambar, yolcular için han olarak kullanılmak üzere vakfedilmiştir.
2 göz değirmen	Mihaliç'te Karasu Köyü'nde	Bir tarafı Balabanoğlu tarlası, bir tarafı da Bâ'i'î? Süleyman ve Kasım bağları, diğer tarafı aynı şahısların tarlaları ve yol ile çevrili Karasu Nehri üzerinde bulunmaktadır.
Ahır	Mihaliç'te Karasu Köyü'nde	-
Bağ	Mihaliç'te Karasu Köyü'nde	-
Kule	Mihaliç'te Karasu Köyü'nde	-
Ambar	Mihaliç'te Karasu Köyü'nde	Yukarıda sözü edilen ahır, bağ, kule ve ambar etrafı duvarla çevrili bir arazi üzerinde olup tamamı bağışlanmıştır.
Bahçe	Mihaliç'te	İki tarafı yola, bir tarafı nehre, diğer tarafı vâkıfın tarlalarına bitişik durumdaki büyük bahçe, içindeki ahır ve üstündeki oda, 2 katlı köşk, 2 su kuyusu ve dolabı ile vakfedilmiştir.
Bahçe	Mihaliç'te büyük bahçenin karşısında	İki tarafı yola, bir tarafı nehre bitişik küçük bahçe bir su dolabı ile birlikte bağışlanmıştır.
Bağ	Mihaliç'te küçük bahçenin karşısında	Bir tarafı nehir, diğer tarafı yol ve üçüncü tarafı Hanefizâde Mustafa Çelebi bağı ile çevrilidir.

⁴⁵ TSMA. d, nr.6972, vr.18a.

⁴⁶ TSMA. d, nr.6972, vr.18a-19a.

Vakfiyede Mihaliç'te vakfedilen gayrimenkuller ile ilgili herhangi bir şart ileri sürülmemiştir. Burada belirtilen akardan elde edilen gelir muhtemelen İstanbul'daki külliye aktarılmıştır.

XI. Hadım Hafız Ahmed Paşa'nın Bursa'daki Gelir Kaynakları

Tablo VIII: Vakfiyeye Göre Bursa'da Vakfedilen Gayrimenkuller⁴⁷

<i>Akarât</i>	<i>Bulunduğu Yer</i>	<i>Özellikleri</i>
Bahçe	Çin Ali Bahçesi adıyla bilinen Kırk Kavak denilen yerde	Nakübü'l-eşraf Emir Ali Efendi'den satın alınan mülk, içindeki akarsuyu ve çeşitli haneleriyle birlikte vakfedilmiştir.
Bahçe	Çin Ali Bahçesi adıyla bilinen Kırk Kavak denilen yerde	Cansızoğlu'ndan satın alınan bir tarafı Hacı Oruç, bir tarafı Müdebbir Ali Çelebi, bir tarafı Ruşen Ali Çelebi, diğer tarafı Hacı Ahmed bahçeleriyle çevrilidir.

Vâkıf, Bursa'da vakfettikleri ile ilgili vakfiyede herhangi bir şart ileri sürmemekle beraber 1612-1613 yıllarına ait bir evkaf defterinde bahsedilen iki bahçeden elde edilen gelirin yaşadığı sürece paşaya ait olacağı, vefatından sonra vakfa aktarılacağı belirtilmiştir.⁴⁸

X. Vakfın İşleyişiyle İlgili Verilerin Değerlendirilmesi

Vakfın işleyişi hakkında bilgi veren tespit edilebilen ilk muhasebe defteri 1612-1613 dönemine ait olup bu defter vakfiyenin tescilinden altı-yedi yıl kadar sonrasına tesadüf etmektedir. Bu deftere benzer tarzda hazırlanmış izleyen iki yılın muhasebe kayıtlarıyla birlikte tüm veriler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

⁴⁷ TSMA. d, nr.6972, vr.19a-19b.

⁴⁸ TSMA. d, nr.3507/0001, vr.2a.

X. I. Mevcut Verilere Göre Vakfın Gelirleri

Tablo IX
Hafız Ahmed Paşa'nın İstanbul'daki Akarâtından Elde Edilen Gelirleri
(1 Muharrem-29 Zilhicce 1021/4 Mart 1612-20 Şubat 1613)⁴⁹

<i>Akarât</i>	<i>Adet</i>	<i>Bulunduğu Yer</i>	<i>Özellikleri</i>	<i>Günlük Kira Geliri (Akçe Olarak)</i>	<i>Yıllık Kira Geliri (Akçe Olarak)</i>
Kahvehane-yi kebir ve mai cari	1	Küçük Karaman'da	-	144	51.240
Berber dükkânı ile boza dükkânı	2	Kahvehane-yi kebirin yanında	-	9	3.240
Dükkan	3	-	Kiracısı Üstad Ali Helvani'dir.	7	2.520
Kahvehane-yi sagir	1	Kahvehane-yi kebirin yanında	-	22	7.920
Oda ve hane-yi Minval Çavuş	8	Kahvehane-yi kebirin yanında	Odalar hisseli olup tahtanıdır.	26	9.260
Oda	11	Kahvehane-yi kebirin yanında	Odalar tahtanı olup orta büyüklüktedir.	22	7.923
Dükkan	3	Küçük Karaman'da vakfın caminin yanında	-	6	2.160
Dükkan	3	Caminin yanında	-	3	1.080
Hane	29	Medresenin yanında	Tahtanı ve fevkanıdır.	58	20.880
Hane	7	Fevkani hanelerin arasında	Tahtanıdır.	7	2.520
Hane	6	Peremeci Mahallesi'nde caminin yakınında	Yeni durumdadır.	12	3.160

⁴⁹ T.S.M.A. d, nr.3507/0001, vr.1b-2a.

Yahudihane	1	Balat Mahallesi'nde	Kurşuncu Hane adıyla anılmaktadır.	7	2.520
Peremeci odaları, pereme arazileri ve iki zimmi hanesi	-	Balat Kapısı dışında	-	-	10.680
Oda ve pereme arazileri	6	Ayapetro Kapısı dışında	Odalar yeni durumdadır.	12	4.340
Dükkan	1	Balkapanı dışında	Kiracısı zimmîdir.	8	2.880
Oda	6	Parmak Kapı yakınında İrgat Pazarı'nda	-	-	2.950
Hane	1	Galata'da	Kiracısı Yahudi'dir.	6	2.160
Dükkan	3	Vâkıfın sarayının yanında	-	-	360
Bostan	-	Karagümrük'te	Bostan-ı cedîd adıyla anılan yerin kiracısı zimmîdir.	-	9.000 (Yaklaşık iki buçuk yıllık)
Dükkan	3	Kahvehane-yi kebir yanında	İcare-i muacceleli olup kiracısı Üstad Ali Helvani'dir.	-	4.000
Hane	1	Sofçu Üstad Rıdvan'ın hanesi yanında	İcare-i muacceleli olup kiracısı Mahmud'dur.	-	1.000
Dükkan	1	Caminin yanında	İcare-i muacceleli olup kiracısı Sofçu Üstad Rıdvan'dır.	-	1.000
Küfeki taşından musluk	-	Vâkıfın camiinde	Kullanılamaz durumdadır.	-	1.000
Toplam					153.740⁵⁰

⁵⁰ Buradaki toplam 153.793 akçe olmayken muhtemelen yanlış hesaplandığı için deftere tablodaki gibi kaydedilmiştir. Vakfın muhasebe bilançolarını içeren diğer defterlerde de benzer yanlışlıklar yapıldığı tespit edilmiş ancak doğru sonuçları yazmak yerine orijinaline sadık kalmıştır.

Tablo X:
Hafız Ahmed Paşa'nın İstanbul ve Diğer Yerlerden Gelen Gelirleri
(1 Muharrem-30 Zilhicce 1022/21 Şubat 1613-10 Şubat 1614)⁵¹

<i>Akârat</i>	<i>Adet</i>	<i>Bulunduğu Yer</i>	<i>Özellikleri</i>	<i>Günlük Kira Geliri (Akçe Olarak)</i>	<i>Yıllık Kira Geliri (Akçe Olarak)</i>
Kahvehane-yi kebir ve mai cari	1	Küçük Karaman'da	-	-	11.010 (Dört Aylık)
Berber dükkanı ile boza dükkanı	2	Kahvehane-yi kebirin yanında	-	9	3.240
Dükkan	3	Kahvehane-yi kebirin yanında	Kiracısı Üstad Ali Helvani'dir.	7	2.520
Kahvehane-yi sagir	1	Kahvehane-yi kebirin yanında	-	-	1.760 (Üç Aylık)
Oda ve hane-yi Minval Çavuş	8	Kahvehane-yi kebirin yanında	Odalar hisseli olup tahtanıdır.	-	8.460
Oda	11	Kahvehane-yi kebirin yanında	Odalar tahtanı olup orta büyüklüktedir.	-	7.130
Dükkan	3	Küçük Karaman'da vâkıfın camiinin yanında	-	6	2.160
Dükkan	3	Caminin yanında	-	3	1.080

⁵¹ T SMA. d, nr.3507/0002, vr.1b-2a; nr.3540/0001, vr.1b-2a.

Hane	30	Caminin yanında	Tahtani ve fevkanidir.	58	20.880
Hane	7	Fevkani hanelerin arasında	Tahtanidir.	7,5	2.700
Hane	6	Peremeci Mahallesi'nde caminin yakınında	Yeni durumdadır.	-	4.110
Yahudihane	1	Balat Mahallesi'nde	Kuşuncu Hane adıyla anılmaktadır.	7	2.520
Peremeci odaları, pereme arazileri ve iki zimmî hanesi	-	Balat Kapısı dışında	-	-	8.530
Oda ve pereme arazileri	6	Ayapetro Kapısı dışında	Odalar yeni durumdadır.	12	4.360
Dükkan	2	Vâkıfın sarayının yanında	-	2	720
Oda	6	Parmak Kapı yakınında Irgat Pazarı'nda	-	-	2.190
Hane	-	Ahırkapı'da	Vâkıfın sarayı dışındadır.	30	3.600 (Dört Aylık)
Değirmen	-	Ahırkapı'da	Vâkıfın sarayı içindedir.	90	6.300 (Üç Aylık)
...	-	Eyüp yakınında	-	-	1.400
Hane	1	Galata'da	Kıracısı Yahudi'dir.	-	2.160
Hane	1	Kahvehane-yi kebirin yanında	İcare-i muacceleli olup tahtani bölümün kiracısı Misli Hatun'dur.	-	2.000
Hane	1	Kahvehane-yi kebirin yanında	İcare-i muacceleli olup tahtani bölümün kiracısı Misli Hatun'dur.	-	2.000

Hane	1	Kahvehane-yi kebirin yanında	İcare-i muacceleli olup tahtani bölümün kiracısı Emine Hatun'dur.	-	2.000
Hane	1	Peremeci Mahallesi'nde caminin yanında	İcare-i muacceleli olup kiracısı Abidin oğlu Hüseyin'dir.	-	2.000
Dükkan	1	Caminin yanında	İcare-i muacceleli olup kiracısı Mehmed Hademe'dir.	-	800
Dükkan	1	Caminin yanında	İcare-i muacceleli olup kiracısı Kayyım Hacı Ali'dir.	-	500
Terekenin 1/3'lük kısmının işletilmesiyle elde edilen nema	-	-	-	-	67.843
Terekenin 1/3'lük kısmından elde edilen	-	-	Voyvoda Hüseyin Ağa'nın elindedir.	-	10.000
Bahçe	2	Bursa'da	Kiracısı Hasan Çavuş olup Çin Ali Bahçesi adıyla bilinmektedir.	-	9.160
Bağ	5	Üsküdar Kazası'na bağlı Kadıköy'de	-	-	-
Vekâle	1	Kıbrıs'ta Limasol Kasabası'nda	-	-	-
Vekâle ve araziler	-	Mısır'da	Mısır'daki vakıf fazlasıdır.	-	-
Toplam					193.113⁵²

⁵² TSMA. d, nr.3540/0001, vr.1b'de, vakfın gelirleri 193.034 akçe olarak kaydedilmiştir.

Tablo XI
Hafız Ahmed Paşa'nın İstanbul ve
Diğer Yerlerden Gelen Gelirleri
(1 Muharrem-29 Zilhicce 1023/11 Şubat 1614-30 Ocak 1615)⁵³

<i>Akârat</i>	<i>Adet</i>	<i>Bulunduğu Yer</i>	<i>Özellikleri</i>	<i>Günlük Kira Geliri (Akçe Olarak)</i>	<i>Yıllık Kira Geliri (Akçe Olarak)</i>
Kahvehane-yi kebir ve mai cari	1	Küçük Karaman'da	-	-	19.300
Berber dükkânı ile boza dükkânı	2	Kahvehane-yi kebirin yanında	-	9	3.240
Dükkan	3	Kahvehane-yi kebirin yanında	Kıracısı Üstad Ali Helvani'dir.	7	2.520
Kahvehane-yi sagir	1	Kahvehane-yi kebirin yanında	-	-	-
Oda ve hane-yi Minval Çavuş	8	Kahvehane-yi kebirin yanında	Odalar hisseli olup tahtanıdır.	16	5.760
Oda	11	Kahvehane-yi kebirin yanında	Odalar tahtanı olup orta büyüklüktedir.	-	5.940
Dükkan	3	Küçük Karaman'da vâkıfın camiinin yanında	-	6	2.160
Dükkan	3	Caminin yanında	-	3	1.070
Hane	30	Caminin yanında	Tahtanı ve fevkanıdır.	-	20.880

⁵³ TSMA. d, nr.3540/0002, vr.1b-2a; nr.3540/0003, vr.1b-2a.

Hane	7	Fevkani hanelerin arasında	Tahtanıdır.	-	2.880
Hane	6	Peremeci Mahallesi'nde caminin yakınında	Yeni durumda olup tahtanıdır.	-	3.240
Yahudihane	1	Balat Mahallesi'nde	Kurşuncu Hane adıyla anılmaktadır.	-	2.520
Peremeci odaları ve pereme arazileri	-	Balat Kapısı dışında	-	-	5.400
Hane	2	Balat Kapısı dışında	Zimmilere aittir.	-	2.880
Oda ve pereme arazileri	6	Ayapetro Kapısı dışında	Odalar yeni durumdadır.	-	4.360
Dükkan	2	Ahırkapı'da vâkıfın sarayının yanında	-	2	720
Oda	6	Parmak Kapı yakınında İrgat Pazarı'nda	-	-	2.520
Hane	-	Ahırkapı yakınında	Vâkıfın sarayı dışındadır.	30	9.900 (Onbir Aylık)
Değirmenler ve ekmeğ fırını	-	Vâkıfın sarayı içinde	-	90	32.400
...	-	Eyüp yakınında	-	-	3.000
Hane	1	Galata'da	Kiracısı Yahudi'dir.	-	2.160
İcare-i muaccele	-	Ahırkapı'da vâkıfın sarayı dışında	Kiracısı Behram Kethüda'dır.	-	60.000
Oda	-	Kahvehane-yi kebirin yanında	İcare-i muacceleli olup kiracısı İsmail ...'dir.	-	2.000
Oda	-	Kahvehane-yi sagirin yanında	İcare-i muacceleli olup kiracısı Kamile Hatun'dur.	-	4.000

Oda	-	Kahvehane-yi kebirin yanında	İcare-i muacceleli olup kiracısı Sahaf Derviş Ahmed'dir.	-	2.000
Oda	-	Kahvehane-yi kebirin yanında	İcare-i muacceleli olup kiracısı Ahmed oğlu Mehmed'dir.	-	2.000
Bahçeler	-	Bursa'da	Kiracısı Ak Mahmud olup Çin Ali Bahçesi adıyla bilinmektedir.	-	18.666
Bağ	5	Üsküdar Kazası'na bağlı Kadıköy'de	-	-	15.250
Vekâle	1	Kıbrıs'ta Limasol Kasabası'nda	-	-	28.500
Vekâle ve araziler	-	Mısır'da	Mısır'daki vakıf fazlasıdır.	-	-
<i>Toplam</i>					265.276

1612-1613 yılına ait ilk kayda göre vakfın İstanbul'daki gelir kaynaklarının vakfiyedeki şartlar doğrultusunda işletildiği anlaşılmaktadır. Çoğu külliye etrafında bulunan vakıf dükkanların Müslim ve gayrimüslimler tarafından kiralandığı, buralarda küçük esnafın mesleklerini icra ettikleri görülmektedir. Bir kısmı icâre-i muacceleli olarak kiraya verilen bu dükkanlar kahvehane, berber, bozacı, sofçu dükkanı olarak faaliyet göstermiştir. Kiraya verilen oda ve hanelerde ise Müslümanlardan başka zimmiler de ikamet etmiştir. Yahudihane denilen bir bina sadece Yahudilerin kullanımına tahsis edilmiştir. Vâkıfın sahildeki oda ve arazileri de kayıkçılara kiraya verilmiştir.

1613-1614 ile 1614-1615 yıllarına ait olan iki muhasebe bilançosunda da mevcut gayrimenkullerin vakfa gelir sağladığı görülmektedir. 1613-1614 dönemine ait muhasebe defterinden, vakfın taşınmazları arasına bir değirmenin dahil olduğu ve günlük 90 akçeden kiraya verildiği anlaşılmaktadır. Bazısı icâre-i muacceleli olarak bir yıllığına kiraya verildiği zannedilen oda, hane ve dükkanların hanımlar tarafından da kiralandığı görülmektedir. Vâkıfın 1613 yılında vefatı dolayısıyla vakfiyede terekesiyle ilgili belirttiği şartların yerine getirildiği, bu amaçla terekenin 1/3'lük kısmının işletilerek nema elde edildiği, diğer 1/3'lük kısmının da fırın ve mutfak inşa edilmek üzere Voyvoda Hüseyin Ağa'ya teslim edildiği anlaşılmaktadır. Sözü edilen muhasebe kaydında vakfın Bursa'daki bahçelerinin kiraya verildiği ve yıllık 9.160 akçe gelir elde edildiği görülmektedir. Aslında Üsküdar, Bursa ve Kıbrıs'taki gayrimenkullerden sağlanacak gelir ile Mısır'daki vakıf fazlası vakfiyeye göre yaşadığı sürece Ahmed Paşa'nın tasarrufuna bırakılmıştır. Paşa 1613 yılında vefat ettikten sonra Bursa'daki bahçelerin kira geliri vakfa aktarılmış, diğer yerlerden elde edilen gelir ise 1614 yılından itibaren vakıf gelirleri arasına katılmıştır.⁵⁴

1612-1615 dönemine ait kayıtlara göre vakfın gelirlerinin iyi düzeyde olduğu hatta yıllara göre arttığı görülmektedir. XVII. yüzyıl sonlarıyla XVIII. yüzyılın ikinci yarısına ait kayıtlarda vakfın zemin kiralalarının arttığı, Sultan Bayezid-i Velî, Hazreti Halid gibi vakıflara ödeme yaptığı dolayısıyla

⁵⁴ TSMA. d, nr.3507/0001, vr.2a; nr.3540/0002, vr.1b-2a; nr.3540/0003, vr.1b-2a.

başka vakıflara ait araziler üzerinde vakıf mallarına sahip olduğu anlaşılmaktadır.⁵⁵ Vâkıfın, Ek V'te verilen gayrimenkullerini tasarruf edenler arasında köle, ağa, efendi ünvanlı kimselerin olduğu, hamamcı, yoğurtçu, tuzcu, arpacı, çiçekçi, nalbant, kahveci, nalçacı, kasap, doğramacı, kemerci, terzi gibi esnaf guruplarının bulunduğu tespit edilmiştir. Söz konusu gayrimenkullerin zimmîler ve hanımlar tarafından da tasarruf edildiği saptanmıştır. XVIII. yüzyılın ikinci yarısında Balat Kapısı'nda yer alan Yahudihanelerin sayısının arttığı, Mirahor Mahallesi'ndeki bazı hanelerin vakıf malları arasına katıldığı, yağhane olarak kullanılan bir imalathanenin vakfa gelir sağladığı, Hazreti Halid zemini üzerinde bir karlığa sahip olduğu görülmüştür. Bunun yanında Küçük Karaman'daki kira getiren bazı evlerin harap olduğu ve vakıf idaresinden sorumlu olanlar tarafından bu tarz yerlerin kiralarında birkaç defa indirim yapıldığı dikkat çekmiştir.⁵⁶

Aynı dönemde Kadıköy'deki bağların sayısında da epeyce artış olmuştur. Paşanın vakfiyesine göre Kadıköy'de Kavaklıpare adlı yerde iki parça bağ ile on dönüm bostan bağışlanmıştı. Vakfiyeden sonraki ilk verilerde yani 1612-1613 yılı gelirlerinde bağlarla ilgili herhangi bir açıklama bulunmazken 1613-1614 yılına ait kayıtlarda bağların sadece beş parça olduğuna işaret edilmiş ancak herhangi bir gelire yer verilmemiştir. Bu durum bağların vâkıfın vefatına kadar onun tasarrufunda kalması ile ilgilidir. Nitekim vâkıfın vefatından sonra düzenlenen 1614-1615 yılı kayıtlarında yine beş parça olarak belirtilen bağların 15.250 akçelik yıllık kira gelirine sahip olduğu ifade edilmiştir. Bağlarla ilgili bundan sonraki süreci gösteren kayıtlar yukarıda belirtildiği gibi XVIII. yüzyılın ortalarına aittir. Bu dönemde vakfın Kadıköy'de bulunan bağ, bostan ve arazilerinin epeyce arttığı tespit edilmiştir. Zira 1748 yılında vakfa ait beş parça bostan, on iki parça bağ, bir parça bağ ve bostan, üç parça bağ yeri ve dört parça arsa; 1752-1753 yılında on dört parça bağ ve iki parça bostan; 1754-1755 yılında on bir parça bağ, iki parça bostan ile bir parça bağ ve bostandan oluşan arazi

⁵⁵ Vakfın daha çok XVII. yüzyıl sonları ile XVIII. yüzyılın ikinci yarısına ait İstanbul'daki gelir kaynaklarını ve elde edilen gelirlerini içeren arşiv kayıtları, vakfiyede tarif edilen gayrimenkuller ve buldukları yerlerle uyumlu olmadığından değerlendirmeye tâbi tutulamamış olup bu bilgileri içeren kayıtların dökümü Ek IV ve Ek V'te verilmiştir.

⁵⁶ BOA, *Evkaf Haremeyn Muhasebesi (EV.HMH)*, d. nr.2859, vr.1b-8a.

mevcuttur. 1755-1756 yılında ise sadece bir parça bostanın gelirine işaret edilmiştir. Kadıköy'deki bağ ve bağ yerlerinin dönümü genellikle yıllık 10 akçe üzerinden mukataaya verilmiş ve muhtemelen bu araziler iltizam yoluyla işletilmiştir. Bostanlarda ise kiralama kimi zaman dönüm başına yapılmış kimi zaman da toptan bir kira bedeli belirlenmiştir.⁵⁷

Zaman içerisinde gayrimenkullerin sayısındaki artış, vakfın iyi yönetildiğini, gelir fazlası oluştuğunu ve bu gelirlerle yeni gayrimenkuller satın alındığını göstermektedir. Vakfın gelir-gider dengesini ortaya koyabilmek için muhasebe defterlerinde vakfa dair ödemelerin de değerlendirilmesi gerekir. Vakıf öncelikle çalışanların ücretleri için ödeme yapmış, sonra vakıf eserlerle kurumların hatta gelir kaynaklarının ihtiyaçları doğrultusunda harcamalarda bulunmuştur. Giderler hakkında fikir vermesi için vakfın 1612-1615 döneminde görevlilere yaptığı ödemelerle diğer masrafları gösteren tablolar aşağıda verilmiştir.

⁵⁷ Hadım Hafız Ahmed Paşa Vakfı'nın 1161-1169/1748-1756 yıllarına ait Kadıköy'deki bağ, bağ yeri, bostan ve arsaların miktarlarıyla yıllık kira gelirlerini gösteren tablo Ek VI'da verilmiştir.

X. II. Mevcut Verilere Göre Vakfın Giderleri

Tablo XII: Hafız Ahmed Paşa'nın İstanbul ile Diğer Yerlerdeki Vakıf Görevlileri ve Yapılan Ödemeler

<i>Görevliler</i>	<i>1 Muharrem-29 Zilhicce 1021/ 4 Mart 1612-20 Şubat 1613⁵⁸</i>			<i>1 Muharrem-30 Zilhicce 1022/ 21 Şubat 1613-10 Şubat 1614⁵⁹</i>		
	<i>Görevli Sayısı</i>	<i>Günlük Ücret (Akçe Olarak)</i>	<i>Yıllık Ücret (Akçe Olarak)</i>	<i>Görevli Sayısı</i>	<i>Günlük Ücret (Akçe Olarak)</i>	<i>Yıllık Ücret (Akçe Olarak)</i>
Müderris, mukayyid, danışmendler, bevvab	-	111	39.960	-	111	39.960
Vaiz	1	15	5.400	1	15	5.400
Şeyhü'l-kurra ve talebe	-	17	6.120	-	-	-
Dersiam	1	12	2.520 (Yedi Aylık)	1	12	3.600 (On Aylık)
Hatip ve sermahfil	-	13	4.680	1	13	4.680
İmam	2	18	6.480	2	18	6.480
Müezzin	4	27	9.720	3	21	7.560
Kayyum ve kandilci	2	12	4.320	2	12	4.320
Devirhân	5	10	3.600	5 ⁶⁰	10	3.600

⁵⁸ TSMA. d, nr.3507/0001, vr.2a-2b.

⁵⁹ TSMA. d, nr.3507/0002, vr.2a-2b; nr.3540/0001, vr.2a-3a.

⁶⁰ TSMA. d, nr. 3540/0001, vr.2b'de devirhân sayısının yedi olduğu belirtilmiş, günlük iki akçeden ödeme yapıldığı kaydedilmiştir.

Naathân, muarrif ve hâfiz-ı kütüb	3	6	2.160	4 ⁶¹	7	2.520
Cüzhân ve nikat (noktacı)	11	22	7.920	11	22	4.620 (Yedi Aylık)
Mütevelli	1	20	7.200	1	20	7.200
Kâtip	1	6	2.160	1	6	2.160
Câbî	1	5	1.800	1	5	1.800
Câbî-i bağat	-	-	-	1	2	-
Cami sebilcileri	2	8	2.880	2	8	2.880
Vâkıfın sarayının sebilcisi	1	4	1.440	1	4	1.440
Kâtib-i müşâhere ve meremmat	-	5	1.800	-	5	1.800
Mutemed	1	3	1.080	2 ⁶²	7	2.520
Galata Zindanı'nda saka	1	6	2.160	1	6	2.160
Vâkıfın sarayı ile caminin suyolcusu	1	6	2.160	4	6	2.160
Vâkıfın mahallesindeki imam	1	2	720	1	2	720
Ferraş-ı kenef ve vâkıfın azadlı kölesi Gülistan Hatun	2	4	1.440	2	4	1.440
Meremmatî-i neccar	1	4	360 (Üç aylık)	-	-	-
Mehmed Efendi	-	-	-	1	10	900 (Üç Aylık)
Vakfın Nâzırı Osman Ağa (Bâbü's-saade Ağası)	-	-	-	1	5	450 (Üç Aylık)
Vâkıfın Kardeşi Mehmed Ağa	-	-	-	1	10	900 (Üç Aylık)
Vâkıfın Kardeşi Mehmed Ağa'nın Eşleri	-	-	-	2	10	900 (Üç Aylık)

⁶¹ Buradaki dört görevlinin üçü bir önceki yıldaki görevliler olup ilgili yılda bu gruba müezzin-i salâ eklenmiştir.

⁶² Görevlilerden biri bir önceki yılda olduğu gibi mutemed, diğeri de meremmatîdir.

Abdullah kızı Handan	-	-	-	1	5	450 (Üç Aylık)
... Hatun	-	-	-	1	2	-
Türbedar	-	-	-	1	2	180 (Üç Aylık)
Mihaliç'teki cami-i kebirde abkeş	-	-	-	1	5	-
İlbasan'daki cami imamı	-	-	-	1	3	-
İlbasan'daki caminin hatibi	-	-	-	1	3	-
İlbasan'daki caminin müezzini	-	-	-	1	3	-
İlbasan'daki camide kayyım ve meremmatî	-	-	-	1	2	-
İlbasan'daki camide Yasin, Tebareke ve Ammehân	-	-	-	1	2	-
İlbasan'daki Câbî	-	-	-	1	3	-
Toplam			115.980	Toplam		112.350⁶³

⁶³ TSMA. d, nr.3540/0001, vr.2a'da vakıf görevlilerine ödenen yıllık toplam meblağ 116.040 akçe olarak verilmiştir.

Tablo XIII: Hafız Ahmed Paşa'nın İstanbul ile Diğer Yerlerdeki Vakıf Görevlileri ve Yapılan Ödemeler (1 Muharrem-29 Zilhicce 1023/11 Şubat 1614-30 Ocak 1615)⁶⁴

<i>Görevliler</i>	<i>Görevli Sayısı</i>	<i>Günlük Ücret</i> <i>(Akçe Olarak)</i>	<i>Aylık Ücret</i> <i>(Akçe Olarak)</i>	<i>Yıllık Ücret</i> <i>(Akçe Olarak)</i>
<i>Medrese Görevlileri</i>	15	115	3.450	41.400
Müderris	1	50	-	-
Mukayyid	1	6	-	-
Danışmend	10	50	-	-
Medrese kapıcısı	1	5	-	-
Hafız-ı kütüb	1	2	-	-
Ferraş-ı kenef-i medrese	1	2	-	-
<i>Cami ile Diğer Yerlerdeki Görevliler</i>	32	129	3.870	46.440
Vaiz	1	15	-	-
Hatip	1	10	-	-
İmam	2	18	-	-
Müezzin	3	21	-	-
Müezzin	1	1	-	-
Sermahfil	1	3	-	-
Devirhân	6	12	-	-
Kandilci	2	8	-	-
Sirâcî	2	4	-	-
Naathân	1	2	-	-
Muarrif	1	2	-	-
Türbedar	1	2	-	-
Vâkıfın mahallesindeki imam	1	2	-	-
Caminin suyolcusu	1	2	-	-
Vâkıfın sarayının suyolcusu	1	2	-	-
İstanbul suyolları nâzırı	1	1	-	-
Suyolları kethüdası	1	1	-	-
Caminin sebilcisi	2	8	-	-
Vâkıfın sarayının sebilcisi	1	4	-	-
Galata Zindanı'nda saka	1	6	-	-
Mihaliç'teki cami-i kebirde abkeş	1	5	-	-
<i>Camideki Dua okuyucular</i>	11	22	660	7.920
<i>Vakfın İdarecileri</i>	8	50	1.500	18.000
Nâzır	1	5	-	-

⁶⁴ T SMA. d, nr.3540/0002, vr.2a-2b; nr.3540/0003, vr.2a-3a.

Mütevelli	1	20	-	-
Kâtip	1	6	-	-
Câbî	1	5	-	-
Câbî-i bağat	1	2	-	-
Kâtib-i müşâhere	1	5	-	-
Mutemed	1	3	-	-
Meremmatî	1	4	-	-
İlbasan'daki Vakıf Görevlileri	6	16	480	5.760
İmam	1	3	-	-
Hatip	1	3	-	-
Müezzin	1	3	-	-
Kayyım ve kandilci	1	2	-	-
Yasin, Tebareke ve Ammehân	1	2	-	-
Câbî	1	3	-	-
Vakıftan Tahsisat Alanlar	6	37	1.110	13.320
Vâkıfın Kardeşi Mehmed Ağa	1	10	-	-
Paşazâde Mehmed Efendi	1	10	-	-
Mehmed Ağa'nın Eşi Abdullah Kızı Vahide	1	5	-	-
Mehmed Ağa'nın Eşi Abdullah Kızı Raziye	1	5	-	-
Abdullah Kızı Gülistan	1	2	-	-
Abdullah Kızı Handan	1	5	-	-
Toplam			127.080	

Tablolarda görüldüğü üzere vakfın görevlileriyle ilgili bilgi içeren 1612-1615 dönemine ait verilere göre vakfiyede öngörülen idareci ve hizmetli kadrosu görevlerine devam etmiştir. Vakfiyede yer verilmemekle beraber Ahmed Paşa'nın azatlı köleleri için tahsisat ayrılmıştır. 1613-1615 yıllarına ait kayıtlarda kölelerle birlikte vâkıfın kardeşi Mehmed Ağa ile eşlerine ve bazı kimselere de ödeme yapılmıştır. Ayrıca yine 1613-1614 yılı verilerinde vâkıfın ölümüyle birlikte türbedarın vakfın personeli arasında yer aldığı ve kendisine ödenek ayrıldığı görülmüştür. Ahmed Paşa'nın kendi vakfı olmamakla birlikte Mihaliç'te bulunan Ulu Cami'nin sakasına vakıf gelirlerinden yevmiye ödenmiştir. Bunların dışında İlbasan'daki vakıf personeline ödeme yapılmış ancak vakfiyede İlbasan'daki vakıf eserler için görevlendirilmesi istenen tüm görevlilerin atanmadığı, bazı görevlerin birleştirildiği, ödemelerin de buna göre yapıldığı tespit edilmiştir.⁶⁵

⁶⁵ Şevval 1022/Kasım-Aralık 1613 döneminde İstanbul ve diğer yerlerdeki vakıf görevlileriyle vakıftan tahsisat alanlar, örnek olması açısından Ek III'te verilmiştir.

Tablo XIV: Hafız Ahmed Paşa Vakfı'nın Diğer Harcamaları (1 Muharrem-29 Zilhicce 1021/4 Mart 1612-20 Şubat 1613)⁶⁶

<i>Giderler</i>	<i>Bulunduğu Yer</i>	<i>Miktar</i>	<i>Ait Olduğu Yıl (Hicri Olarak)</i>	<i>Ödenen Meblağ (Akçe Olarak)</i>
Yeni odaların zemini için ödenen avarız bedeli	Cami yakınında	-	1019	240
Peremeci odaları zemini için ödenen avarız bedeli	Balat Kapısı dışında	-	1020	120
Yeni odalar ve medrese zemini mukataa bedeli	Küçük Karaman'da	-	1020	225
Irgat Pazarı'ndaki odaların zeminine ait mukataa bedeli	Irgat Pazarı'nda	-	1020	1.080
Yeni odaların zeminine ait mukataa bedeli	Peremeci Mahallesi'nde	-	1020	360
Peremeci odaları ile Petro Kapısı'ndaki odaların ve kiracısı Vasil zimmî olan dükkanın zeminine ait mukataa bedeli	Balat, Ayapetro'da	-	1020	198
Kahvehane-yi kebirdeki zemine ait mukataa bedeli	-	-	1020	70
... zeminine ait mukataa bedeli	Eyüp yakınında	-	1019, 1020	320
Eski bağların zeminine ait mukataa bedeli	Kadıköy'de	-	1020	60
Bostanın zeminine ait mukataa bedeli	Karagümrük'te	-	-	312
Cami mihrabı için şem'-i revgan bedeli	Küçük Karaman'da	-	1020	720
Camideki kandiller için zeytinyağı bedeli	Küçük Karaman'da	315 vukiyye	-	5.420
Ramazan ayı ile mübarek gecelerde minare kandillerinin yakılmasında sarf edilen meblağ	Küçük Karaman'da	-	-	600
Diğer masraflar	-	-	1020	11.661
Peremeci haneleri ile iki zimmî tarafından kullanılan hanelerin tamir bedeli	Balat'ta	-	4 Şa'ban 1021	1.550
Kahvehane-yi kebirin tamir gideri	-	-	15 Muharrem 1021	1.350
Cami sakaları için satın alınan Mihaliç hasır bedeli	Küçük Karaman'da	11 adet büyük, 2 adet küçük	-	700

⁶⁶ TSMA. d, nr.3507/0001, vr.2b-3b.

Kahvehane-yi kebirdeki sazandeler için ayrılmış yerin tamir masrafı	-	-	25 Zilka'de 1021	1.100
Cüzhânlar tarafından ve camide Cuma günleri kullanılması için has buhur bedeli	Küçük Karaman'da	-	1021	1.080
Caminin taş ve mermer işlerini yapan usta bedeli	Küçük Karaman'da	-	1021	600
Peremeci odaları için yapılan masraflar	Balat'ta	-	1021	400
Caminin dışındaki musluklar için harcanan	Küçük Karaman'da	-	2 Zilka'de 1021	600
Vakfa ait binaların bakımı sırasında taşımacılık işini yapanlara ödenen	Küçük Karaman'da	-	10 Zilka'de 1021	280
Vakfa ait binaların bakımı sırasında taşımacılık işini yapanlara ödenen	Küçük Karaman'da	-	15 Cemâziyelevvel 1021	180
Minval Çavuş hanesi ile kahvehane-yi kebirin yanındaki hanelerin onarım gideri	Kahvehane-yi kebirin yanında	-	1021	350
İrgat Pazarı odalarının tamir masrafı	İrgat Pazarı'nda	-	20 Cemâziyelâhır 1021	680
Cami, medrese ve yeni odalardaki çöplerin temizliği için yapılan harcamalar	Küçük Karaman ve diğer yerlerde	-	1021	280
Cami ve minare kandilleri için satın alınan pamuk ipliği, kaz ayağı vs. bedeli	Küçük Karaman'da	-	19 Zilhicce 1020	320
Sebiller için yapılan harcamalar	Topkapı Sarayı'nda	-	1021	170
Caminin kapı nişi için satın alınan Mihaliç hasır bedeli	Küçük Karaman'da	6 adet küçük	1021	150
Kahvehane yanındaki odalar ve caminin tamiri için neccar, ırgat ücreti ile kiremit, keçe, horasan, çivi ve kereste bedeli	Küçük Karaman ve Kahvehane-yi kebirin yanında	-	5 Zilka'de 1021	895
Camideki halıların silkilmesi için görevlendirilmiş olan hizmetlilerin nafakası ile ırgatların ücreti	Küçük Karaman'da	-	1021	140
Caminin suyolları tamir masrafı	Küçük Karaman'da	-	1021	350
Caminin avlusundaki su kuyusundan su çekme işini yapanlara ödenen yüz günlük ücret	Küçük Karaman'da	-	1021	600

Vâkıfın mahallesindeki mescit için satın alınan bal mumu bedeli	Vâkıfın sarayı yanında	6 vukiyye	1021	480
Vâkıfın mahallesindeki mescidin müezzinine âdet üzere Berat Kandili'nde ödenen	Vâkıfın sarayı yanında	-	1021	120
Sebiller için yapılan harcama	-	-	1021	60
Kâtiplerin dolapları için yapılan harcama	-	-	1021	60
Bostanda bazı tamir işleri için ırgat ve neccar ücreti ile kullanılan malzeme bedeli	-	-	1021	360
Kandiller için yapılan harcamalar	-	-	1021	90
Minare için satın alınan büyük kandil bedeli	Küçük Karaman'da	50 adet	1021	400
Cami, medrese ve sebil için satın alınan süpürge bedeli	Küçük Karaman'da	-	1021	180
Cami içindeki bazı bölümlerin tamir masrafı	Küçük Karaman'da	-	1021	560
Cami avlusundaki su kuyusu için satın alınan malzeme bedeli	Küçük Karaman'da	4 adet	1021	310
Kayı, hamaliye ve yiyecek bedeli	-	-	1020	800
Cami içindeki hurda kandiller için yapılan harcama	Küçük Karaman'da	50 adet	1021	150
Cami ve minare kandilleri için yapılan masraf	Küçük Karaman'da	-	1021	100
Mimar Sinan'daki odalar için satın alınan kilit bedeli	Mimar Sinan Mahallesi'nde	-	1021	150
Cami ve sebil için satın alınan sünger bedeli	Küçük Karaman'da	-	1021	60
Kayım Mehmed Çelebi'nin evinin tamiri için yapılan harcama	-	-	1021	65
Camideki sebil maşrapalarının kalaylanması için harcanan	Küçük Karaman'da	-	1021	25
Mektep ve defterler için kâğıt bedeli	Küçük Karaman'da	3 deste	1021	30
Camideki sebil için satın alınan kezzap	Küçük Karaman'da	-	1021	40
Kıracılar için ödenen ihzariye bedeli	-	-	1021	80
Demir kürek bedeli	-	1 adet	1021	30
Bağlar için satın alınan malzeme	-	-	1021	40
Toplam				37.380

Vakfın 1612-1613 yılına ait muhasebe bilançolarına göre personel masrafları hariç toplam gideri 37.380 akçedir. Bu meblağ vakıf eserlerin tamir, bakım ve olağan giderleri ile bir kısım gayrimenkullerin mukataa bedeli için sarf edilmiştir. Vakfın Küçük Karaman, Balat Kapısı, Irgat Pazarı, Ayapetro, Peremeci Mahallesi, Eyüp, Karagümrük ve Kadıköy'de bulunan gayrimenkulleri için zemin bedeli olarak yıllık kira ödediği anlaşılmaktadır. Avarız ve mukataa bedeli adıyla yapılan bu ödemeler, vakfiye şartlarına uygun olarak gerçekleşmiştir. Zira vakfın bazı gayrimenkulleri Ayasofya, İbrahim Paşa ve Hacı Muhyiddin Vakfı'na ait araziler üzerine inşa edilmiştir. Bu kapsamda yeni odalar, peremeci odaları, medresenin bulunduğu arsa, dükkanlar, bağlar ve bostanlar için adı geçen bedeller ödenmiştir.

Harcama kalemleri arasında yer alan tamir ve bakım masrafları da önemli bir meblağa ulaşmıştır. Vakfın kuruluşunun üzerinden kısa bir süre geçmesine rağmen başta cami olmak üzere medrese, sebiller ve vakfa ait taşınmazlarda tamir faaliyeti söz konusu olmuş ve masraflar yaklaşık olarak 10.000 akçeye ulaşmıştır. Bu kapsamda caminin taş ve mermer kısımları elden geçirildiği gibi tamirine yönelik olarak kiremit, keçe, horasan harcı, çivi ve kereste satın alınmıştır. Ayrıca caminin su yolları tamir edilmiş, avlusunda bulunan su kuyusu, sebil ve musluklar için de harcama yapılmıştır. Caminin fiziki yapısının iyileştirilmesi yanında aydınlatılmasına da önem verilmiş, eskiyen kandillerin değiştirilmesi yoluna gidilerek gerek cami gerekse minare için 50'şer adet kandil satın alınmıştır.

Vakfın gayrimenkullerinden elde edilen gelirin sürekliliğini sağlamak amacıyla bu taşınmazların da bakım ve onarımlarına hassasiyet gösterilmiştir. Defterde yer alan tamir kayıtlarına göre vakfın Balat'ta bulunan peremeci ev ve odaları, gayrimüslimlerin ikamet ettiği evler, Irgat Pazarı'ndaki odalar, Kayyım Mehmed Çelebi'nin evi, kahvehane-yi kebir ve yanındaki odalar tamir edilmiştir. Bahsi geçen kahvehanenin çalgılı bir mekân olduğu anlaşılmaktadır. Zira burada sazandeler için ayrılmış ayrı bir bölüm mevcuttur. Bu bölüm, 25 Zilka'de 1021/17 Ocak 1613 tarihinde 1.100 akçe harcanarak yenilenmiştir. Bahsedilen yıllara ait defterde vakfa gelir sağlayan bağ ve bostanların da bakımları yapılmıştır. Vakıf eserlerin ve gayrimenkullerin bakım ve onarımı sırasında malzeme, nakliye, temizlik ve işçilik bedelleri için gelirlerden tahsisat ayrılmıştır.

Harcamaların bir diğer kalemini ise cami, minare, medrese odaları, mektep, su kuyusu, sebil ve odaların olağan giderleri oluşturmuştur. Bu çerçevede mum, zeytinyağı, buhur, pamuk ipliği, kaz ayağı, kandil, kâğıt ve kilit satın alınmıştır. Keza cami, medrese ve Küçük Karaman ile Topkapı Sarayı avlusundaki sebillerin temizlik ve bakımına yönelik olarak süpürge ve sünger kullanılmış, maşrapaların kalaylanması için de kezzap temin edilmiştir. Yine cami, mektep ve medrese odalarının ihtiyaçlarından biri olan, vakfiye gereği eskidikçe değiştirilmesi şart koşulan Mihaliç hasırı da büyük ve küçük olmak üzere gerek cami kapısının nişi gerekse cami sakaları için tedarik edilmiştir. Olağan ihtiyaçlar içerisinde hizmetliler gurubuna yapılan masraflara da değinmek gerekir. Şöyle ki cami, medrese ve yeni odalardaki çöplerin temizlenmesinden sorumlu olanlar; camideki halıların silkelmesi için görevlendirilmiş olan hizmetliler ve ırgatlar; cami avlusundaki su kuyusundan su çekme işini yapanlar; vakfın yiyecek ve diğer ihtiyaç maddelerini taşıyan kayıkçılarla hamallar bu grupta olup vakıf gelirlerinden yıllık olarak çeşitli ödemelerde bulunulmuştur.

Bunların dışında başka vakıf eserler için de harcama yapılmıştır. Vakfiye gereği yapılan bu harcamalarda vâkıfın sarayı yakınında bulunan Burunsuz Memi Çelebi Mescidi'nin müezzinine âdet üzere Berat Kandili'nde 120 akçe ödendiği gibi mescit için de altı vukiyye balmumu satın alınmıştır.

Tablo XV
Hafız Ahmed Paşa Vakfı'nın Diğer Masrafları
(1 Muharrem-30 Zilhicce 1022/21 Şubat 1613-10 Şubat 1614)⁶⁷

<i>Giderler</i>	<i>Bulunduğu Yer</i>	<i>Miktar</i>	<i>Ait Olduğu Yıl (Hicri Olarak)</i>	<i>Ödenen Meblağ (Akçe Olarak)</i>
Yeni odaların zemini için ödenen avarız bedeli	Cami yakınında	-	1021	240
Peremeci odaları zemini için ödenen avarız bedeli	Balat Kapısı dışında	-	1021	120
Yeni odalar ve medrese zemini mukataa bedeli	Küçük Karaman'da	-	1021	225
Irgat Pazarı'ndaki odaların zeminine ait mukataa bedeli	Irgat Pazarı'nda	-	1021	1.080
Yeni odaların zeminine ait mukataa bedeli	Peremeci Mahallesi'nde	-	1021	360
Peremeci odaları ile Petro Kapısı'ndaki odaların zeminine ait mukataa bedeli	Balat, Ayapetro'da	-	1021	198
Kahvehane-yi kebirdeki zemine ait mukataa bedeli	Küçük Karaman'da	-	1021	70
... zeminine ait mukataa bedeli	Eyüp yakınında	-	1021	160
Eski bağların zeminine ait mukataa bedeli	Kadıköy'de	-	1021	60
Bostanın zeminine ait mukataa bedeli	Karagümrük'te	-	1021	104
Cami mihrabı için şem'-i revgan bedeli	Küçük Karaman'da	-	1022	740
Camideki kandiller için zeytinyağı bedeli	Küçük Karaman'da	310 vukiyye	1022	4.960
Ramazan ayı ile mübarek gecelerde minare kandillerinin yakılmasında sarf edilen meblağ	Küçük Karaman'da	-	1022	420
Cami kapısı nişi için satın alınan Mihaliç hasır bedeli	Küçük Karaman'da	11 adet büyük, 2 adet küçük	1022	760
Cüzhânlar tarafından ve camide Cuma günleri kullanılması için has buhur bedeli ile buhuri ücreti	Küçük Karaman'da	-	1022	1.080
Cami ile medresedeki muslukların taş işlerini yapan usta bedeli	Küçük Karaman'da	-	1022	210

⁶⁷ T.S.M.A. d, nr.3507/0002, vr.3a-4a; nr.3540/0001, vr.3a-4a.

Cami yakınındaki yıkılan duvarın tamiri için horasan, keçe gibi malzeme bedeli ile usta ücreti	-	-	1022	280
Suyollarının tamiri için malzeme gideri ile usta ücreti	-	-	1022	420
Kaldırım taşı bedeli ile Kadızâde türbesine toprak taşıyanlar için ödenen	-	-	1022	280
Kiraları tahsil eden muhızır ve çavuş için ödenen	-	-	1022	188
Cami kapısının nişi için satın alınan hurda Mihaliç hasırı bedeli	Küçük Karaman'da	4 adet	1022	80
Galata ile Küçük Karaman arasında zeytinyağı taşıyan hamallar ve kayıkçılar için ödenen	-	-	1022	120
Bursa'daki bahçe zeminine ait mukataa bedeli	Bursa'da	-	1021	296
Bursa'daki Çin Ali Bahçesi'ndeki haneler için tamir bedeli	Bursa'da	-	1022	370
Saraydaki maşrapaların kalay masrafı	Topkapı Sarayı'nda	-	1022	190
Cami avlusundaki su kuyusu için malzeme bedeli	Küçük Karaman'da	-	1022	270
Cami avlusundaki kuyudan su taşıyanlara verilen ücret	Küçük Karaman'da	-	1022	720
Camideki halıların silkilmesi için görevlendirilmiş olan hizmetliler ile ırgatlara yılda iki kez (rüz-ı hızır ve rüz-ı Kasım) olmak üzere ödenen nafaka ile ücretler	Küçük Karaman'da	-	1022	148
Cami, medrese ve sebil için satın alınan süpürge bedeli	Küçük Karaman'da	-	1022	155
Medrese yanındaki odalar ile cami avlusundaki çöplerin temizliği için ödenen	Küçük Karaman'da	-	1022	320
Cami ve minare kandilleri için satın alınan pamuk ipliği, kirpas, kaz ayağı vs. masrafı	Küçük Karaman'da	-	1022	210
Cami ve minare için kandil bedeli	Küçük Karaman'da	-	1022	165
Vâkıfın mahallesindeki mescit için bal mumu bedeli	Vâkıfın sarayı yanında	6 vukiyye	1022	480
Vâkıfın mahallesindeki mescidin müezzinine mum yakması için âdet üzere ödenen	Vâkıfın sarayı yanında	-	1022	120
Camideki cüzlerin konulduğu dolap ve büyük musluk için satın alınan malzeme bedeli	Küçük Karaman'da	3 adet	1022	68

Cami ve sebil için satın alınan sünger bedeli	Küçük Karaman'da	-	1022	59
Camideki sebilde kullanılan maşrapaların kalaylanması için satın alınan kezzap	Küçük Karaman'da	-	1022	49
Camideki musluğun etrafı için satın alınan taşın nakliye ücreti	Küçük Karaman'da	-	1022	68
Irgat Pazarı odalarının tamiri ile çöplerin temizliği için ödenen	Irgat Pazarı'nda	-	1022	235
Vakıf gelirinin tahsili için ödenen ihzariye bedeli	-	-	1022	480
Camideki kandiller için kurşun topu dökme ücreti	Küçük Karaman'da	10 adet	1022	40
Cami kubbesindeki büyük alemin onarımı için mermer ve mermer ustasına ödenen	Küçük Karaman'da	-	1022	4.120
Kahvehane-yi kebirdeki attar ve berber dükkânı için neccar, ırgat ücreti ile tahta, mertek, keçe ve horasan bedeli	Küçük Karaman'da	-	1022	5.455
Cami avlusundaki büyük mermer musluğun tamiri için taşı taşıya olan borcun ödenmesi	Küçük Karaman'da	-	1022	488
Vakıf tarafından devirhân olarak görevlendirilen İmam Hasan Efendi'ye ödenen ücret	-	11 aylık	1 Safer 1022- 30 Zilhicce 1022	660 (Günlük 2 akçe)
Vakıfın vefatı dolayısıyla teşhiz ve tekfin için terekesinin 1/3'lük kısmından yapılan masraflar	Küçük Karaman'da	-	23 Ramazan 1022	21.329
Vakıfın türbesi için terekenin 1/3'lük kısmından satın alınan seccade, sanduka, çubuk vs. bedeli	Küçük Karaman'da	-	1022	6.945
Vakıfın ruhu için terekenin 1/3'lük kısmından kardeşi Mehmed Ağa tarafından verilen yemeğin bedeli	Küçük Karaman'da	-	1022	3.000
Peremeci Mahallesi'ndeki yeni odalar ile Dilaver Bey'e ödenen	Peremeci Mahallesi'nde	-	1022	65
Kayıt, hamaliye, nakliye, işe ücretleri ile diğer masraflar	-	-	1022	1.800
Toplam				58.112⁶⁸

⁶⁸ TSMA. d, nr.3540/0001, vr.3a'da vakfın yıllık giderleri 60.460 akçe olarak verilmiştir.

1613-1614 yılında personel giderleri hariç vakfın toplam harcaması 58.112 akçeye ulaşmıştır. Harcamaların bir önceki yıla göre %55 oranında artış göstermesi vâkıfın vefatı dolayısıyla yapılan masraflardan kaynaklanmıştır. Bu dönemde vakfa ait bazı gayrimenkullere ödenen avarız ve mukataa bedelleri devam etmiştir. Bununla beraber önceki defterden farklı olarak vakfın Bursa'daki gayrimenkulleriyle ilgili bazı bilgilere yer verilmiştir. Buna göre Bursa'da bulunan bahçenin zemin kirası olarak 1612-1613 yılına ait olmak üzere 296 akçe mukataa bedeli ödenmiş, Çin Ali Bahçesi'ndeki evler de tamir görmüştür.

Bahsedilen yılda cami, mescit ve minarenin aydınlatma, tütsüleme ve tefrişatına yönelik olarak olağan hale gelen ihtiyaç maddelerinin satın alınması devam etmiştir. Ayrıca vakfiyedeki şartlar doğrultusunda Ramazan ayı ile mübarek gecelerde minare kandillerinin yakılmasına dikkat edilmiş, bu amaca uygun olarak vakıf gelirinden pay ayrılmıştır.

Tamir faaliyetleri bu dönemde de devam etmiş, cami, medrese, sebil, suyolları, kahvehane-yi kebir yanındaki dükkanlar ile Irgat Pazarı'ndaki odalar tamir edilmiştir. Yapılan tamiratın genellikle cami merkezli olduğu görülmektedir. Zira cami kubbesindeki büyük alemin onarımı için mermer; cami avlusundaki büyük mermer musluğun etrafı için de taş satın alınmıştır. Ayrıca cami yakınındaki yıkılan duvar tamir ettirilmiş, cami ve medresedeki muslukların taş işleri elden geçirilmiş, suyolları işler hale getirilmiştir. Topkapı Sarayı'nda Bâbü's-saade'ye açılan su kuyusu ile cami sebilinin maşrapaları da kalaylanmıştır. Bu faaliyetler sırasında malzeme ve usta ücreti olarak vakıf gelirlerinden ödenek ayrılmıştır. Külliye'nin olağan giderleri kapsamında cami, medrese, medrese odaları ile bunlara ait avluların temizlik, tamir, nakliye ve aydınlatma işini yapan hizmetli, usta, ırgat, hamal ve kayıkçılara; kiralari tahsil eden muhızır ve çavuşa da çeşitli ödemelerde bulunulmuştur.

1613-1614 yılına ait defterde vâkıfın vefatı dolayısıyla yapılan bazı harcamalar dikkat çekmektedir. Bu harcamalar vâkıfın vasiyeti doğrultusunda terekesinin 1/3'lük kısmı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede vâkıfın cenaze masrafları için 21.329 akçe; türbesinin tefrişatı için satın alınan seccade, sanduka ve çubuk bedeli olarak 6.945 akçe; vâkıfın ruhu için kardeşi Mehmed Ağa tarafından verilen yemeğe de 3.000 akçe sarf edilmiştir.

Muhasebe defterinde, belirtilen masraflar dışında ince detayların yer aldığı harcamalara da rastlanmaktadır. Örneğin; vakıf gelirlerinden Kadı-zâde Türbesi'ne toprak taşıyanlara ödemede bulunduğu gibi vâkıfın sarayının yanındaki mescidin müezzine mum yakması için yıllık 120 akçe tahsisat ayrılmıştır.

Tablo XVI:
Hafız Ahmed Paşa Vakfı'nın Diğer Giderleri
(1 Muharrem-29 Zilhicce 1023/11 Şubat 1614-30 Ocak 1615)⁶⁹

<i>Giderler</i>	<i>Bulunduğu Yer</i>	<i>Miktar</i>	<i>Ait Olduğu Yıl (Hicri Olarak)</i>	<i>Ödenen Meblağ (Akçe Olarak)</i>
Yeni odaların zemini için ödenen avarız bedeli	Cami yakınında	-	1022	240
Peremeci odaları zemini için ödenen avarız bedeli	Balat Kapısı dışında	-	1022	120
Yeni odalar ve medrese zemini mukataa bedeli	Küçük Karaman'da	-	1022	225
Irgat Pazarı'ndaki odaların zeminine ait mukataa bedeli	Irgat Pazarı'nda	-	1022	1.080
Yeni odaların zeminine ait mukataa bedeli	Peremeci Mahallesi'nde	-	1022	360
Peremeci odaları ile Petro Kapısı'ndaki odaların zeminine ait mukataa bedeli	Balat, Ayapetro'da	-	1022	198
Kahvehane-yi kebirdeki zemine ait mukataa bedeli	Küçük Karaman'da	-	1022	70
... zeminine ait mukataa bedeli	Eyüp yakınında	-	1022	160
Bağların zeminine ait mukataa bedeli	Kadıköy'de	-	1022	1.320
Bostanın zeminine ait mukataa bedeli	Karagümrük'te	-	1022	104
Bursa'daki bahçelerin zeminine ait mukataa bedeli	Bursa'da	-	1022	248
Cami ve medrese ... mukataa bedeli	Küçük Karaman'da	-	1022	200
Cami için şem'-i revgan bedeli	Küçük Karaman'da	-	1023	720
Cami için zeytinyağı bedeli	Küçük Karaman'da	310 vukiyye	1023	5.580
Ramazan ayı ile mübarek gecelerde minare kandillerinin yakılmasında sarf edilen meblağ	Küçük Karaman'da	-	1023	420
Cami için satın alınan Mihaliç burması bedeli	Küçük Karaman'da	18 adet	1023	770

⁶⁹ TSMA. d, nr.3540/0002, vr.2b-4a; nr.3540/0003, vr.3a-4b.

Cüzhânlar tarafından ve camide Cuma günleri kullanılması için buhur bedeli ile buhuri ücreti	Küçük Karaman'da	-	1023	1.080
Cami ve minare kandilleri için satın alınan pamuk ipliği, kirpas, kaz ayağı vs. masrafı	Küçük Karaman'da	-	1023	220
Cami, medrese, sebil ve tuvalet için satın alınan süpürge bedeli	Küçük Karaman'da	-	1023	140
Cami ve minare için kandil bedeli	Küçük Karaman'da	-	1023	150
Cami ve medrese avlusundaki çöplerin atılması için ödenen hamal ücreti	Küçük Karaman'da	-	1023	340
Saray-ı âmire'deki su kuyusu için satın alınan kilit, sandık bedeli ile hamaliye ücreti	Topkapı Sarayı'nda	-	1023	320
Mısır ve diğer yerlerdeki mahkemelere gönderilmek üzere vakfiye suretini yazan kâtip için ödenen	-	-	1023	330
Vâkıfın sarayı içindeki değirmenin tamiri için harcanan	Ahırkapı'da	-	20 Muharrem 1023	200
Cami avlusundaki suyolları ile diğer yerlerdeki suyollarının masrafı	Küçük Karaman ve diğer yerlerde	-	5 Safer 1023	850
Kadıköy'deki ana cadde için yapılan harcama	Kadıköy'de	-	Safer 1023	2.870
Kavak bağları yanındaki çeşmenin suyollarının tamir masrafı	Kadıköy'de	-	1023	50
Minval Çavuş hanesi ile imamın hanesinin tamiri için satın alınan kiremit vs. ile neccar ücreti	-	-	1023	190
Irgat Pazarı odaları için tamir masrafı	Irgat Pazarı'nda	-	1023	120
Vâkıfın sarayı içindeki değirmenin tamir gideri	Ahırkapı'da	-	25 safer 1023	170
Yahudihane'nin tamiri için satın alınan kereste, kiremit, çivi bedeli ile neccar ve irgat ücreti	Galata'da	-	5 Rebi'ülâhır 1023	480
Camideki billur cam kapaklar için camcıya ödenen ücret ile hurda kapakların tamir bedeli	Küçük Karaman'da	11 kapak	13 Rebi'ülevvel 1023	550

Caminin pencereleri için satın alınan billur bedeli	Küçük Karaman'da	13 adet	1023	104
Caminin pencerelerinin onarımı için satın alınan çengel, çivi vs. bedeli ile neccar ücreti	Küçük Karaman'da	-	1023	65
Irgat Pazarı odaları için harcanan	Irgat Pazarı'nda	-	15 Rebi'ülevvel 1023	300
Bağların budanması, bellenmesi ve çapalanması için harcanan	Kadıköy'de	-	1023	11.300
Saray-ı âmire'deki su kuyusunun temizlenmesi için harcanan	Topkapı Sarayı'nda	-	16 Rebi'ülevvel 1023	225
Saray-ı âmire'deki su kuyusu için satın alınan malzeme gideri	Topkapı Sarayı'nda	-	1023	120
Galata ile cami arasında zeytinyağı nakli için ödenen hamaliye ve kayık ücreti	-	-	1023	80
Sıcak günlerde fazladan su taşıyanlara verilen bahşiş	-	-	20 Rebi'ülâhır 1023	120
Değirmendeki demir pencerelerin tamiri için satın alınan çivi ve kereste bedeli ile neccar ücreti	Ahırkapı, Vâkıfın sarayı içinde	-	1023	240
Vâkıfın sarayı içindeki değirmen için yapılan diğer masraflar	Ahırkapı'da	-	Evâsıt-ı Cemâziyelevvel 1023	11.500
Kayık yerlerinin inşası için satın alınan kereste, çivi vs. bedeli ile neccar, irgat ücreti ve moloz, toprak gibi malzemenin nakil gideri	Balat Kapısı dışında	-	25 Cemâziyelâhır 1023	3.880
Kayıklar için yapılan temizlik bedeli	Balat Kapısı dışında	-	15 Cemâziyelâhır 1023	500
Müderris Köyü'ndeki suyolunun tamiri ile buradaki büyük musluğun temizlik gideri	Eyüb'te	-	12 Cemâziyelevvel 1023	690
Kahvehane-yi sagirdeki kerevetin inşası için çivi, kereste bedeli ile neccar ücreti	Kahvehane-yi kebirin yanında	-	20 Cemâziyelevvel 1023	470
Vâkıfın camii için büyük bal mumu bedeli	Küçük Karaman'da	10 vukiyye	1023	800
Vâkıfın mahallesindeki mescidin mihrabının her iki tarafı için satın alınan bal mumu bedeli	Vâkıfın sarayı yanında	2 adet, 6 vukiyye	1023	480

Vâkıfın mahallesindeki mescidin müezzinine vakfiyedeki şart gereği âdet üzere mum yakma bedeli olarak verilen	Vâkıfın sarayı yanında	-	1023	120
Büyük bal mumu dökmek için yapılan masraf	-	-	1023	120
Gümrük bostanındaki otlağın bakımı için kullanılan kereste bedeli ile çalışanlara ödenen ücret	-	-	1023	1.318
Mihaliç'teki cami avlusunda bulunan su kuyusu için vakfiye gereği satın alınan malzeme bedeli	Mihaliç'te	-	1023	1.080
Abdünnebi Efendi odaları ile kahvehane-yi kebire kiremit döşenmesi için neccar ve ırgat ücreti	Küçük Karaman ve diğer yerlerde	-	5 Şa'ban 1023	480
Abdünnebi Efendi odaları için satın alınan oluk ve çubuk bedeli ile hamaliye ücreti	-	3 adet oluk, 16 adet çubuk	1023	410
Vâkıfın sarayı içindeki değirmenin tamiri için mimar, hizmetli vs. ücreti	Ahırkapı'da	-	1023	310
Camideki halıların silkilmesi ve döşenmesi ile yol için ödenen ırgat vs. ücreti	Küçük Karaman'da	-	1023	150
Vâkıfın sarayındaki değirmenlerin büyük kapısının inşası için sarf edilen kereste bedeli ile usta ücreti	Ahırkapı'da	-	1023	750
Mesih Paşa Camii yakınındaki caminin tamiri için harcanan	-	-	15 Şevval 1023	150
Büyük bahçedeki hanenin tamir gideri	Bursa'da	-	1023	300
Vâkıfın camisinde Ramazan gecelerinde tesbihat yapanlara verilen ücret	Küçük Karaman'da	-	1023	120
Kahvehane-yi kebirdeki pencerelerin inşası için teneke ve çivi bedeli ile neccar ve ırgat ücreti	Küçük Karaman'da	-	1023	320
Vâkıfın türbesindeki sarğın temizlenmesi için kullanılan sabun bedeli ile çamaşırçı ve destarı ücreti	Küçük Karaman'da	-	1023	60
Vâkıfın sarayındaki değirmenlerin çarkları için kullanılan kızılçık çubuklarının bedeli ile usta ücreti	Ahırkapı'da	-	Ramazan 1023	2.017

Vakfın sarayındaki ekmeek fırınının döşemesi için satın alınan tuğla bedeli ile usta ücreti	Ahırkapı'da	-	1023	500
...	-	3.000 adet	4 Şevval 1023	3.000
İbrahim Bey odasında yapılan tamirat için kullanılan çivi bedeli ile ırgat ve neccar ücreti	-	-	1023	85
Kıbrıs Adası'ndaki vekâle gelirini getiren Dergâh-ı Âlî kapıcılarından Hamza Ağa'ya verilen harcırah	-	-	1023	2.000
Vakfın sarayındaki değirmenlerin onarım gideri	Ahırkapı'da	-	10 Zilka'de 1023	75
Vakfın sarayındaki değirmenlerin tamirine harcanan	Ahırkapı'da	-	10 Zilka'de 1023	123
Vakfın camisindeki kirpas perdelerin tamir bedeli	Küçük Karaman'da	-	1023	120
Vakfın sarayının tamir masrafı	Ahırkapı'da	-	1023	3.600
Vakfın camisinin kapı perdesi ile türbe kapısı için yapılan harcama	Küçük Karaman'da	-	1023	60
Vakfın camisinin su yolu tamir gideri	Küçük Karaman'da	-	20 Cemâziyelevvel 1023	60
Kiracıardan vakıf gelirlerinin tahsili için ihzariye vs. gideri	-	-	1023	380
Çeşitli masraflar ile kayık ve hamaliye ücreti	-	-	1023	1.800
Toplam				56.580

1614-1615 yılı giderleri, bir önceki yılın giderlerine yakın olarak gerçekleşmiş, personel masrafları hariç olmak üzere çeşitli kalemlere 56.580 akçe ödemede bulunulmuştur. Önceki yıllarda olduğu gibi vakfın İstanbul ve Bursa'da bulunan bazı gayrimenkulleri için mukataa bedeli ödendiği görülmektedir. Bu ödemelerde bir takım artışlar da dikkati çekmektedir. Örneğin; Kadıköy'de bulunan bağların zemin kirası 1612-1613 yılında yıllık 60 akçe iken bu oran 1613-1614 yılında 1.320 akçeye çıkmıştır. Bu durumun sebebi vâkıf tarafından tasarruf edilen bir kısım bağların onun ölümünden sonra vakfa gelir olarak kaydedilmesi ve kira bedellerinin de vakıf tarafından ödenmesi olarak gösterilebilir.

Bu dönemde başta cami olmak üzere mescit, medrese, sebil, tuvalet ve su kuyularının yıllık olağan ihtiyaçları karşılanmış, vakfiye şartlarına uygun olarak aydınlatma, tütsüleme, tefrişat ve temizlik malzemeleri satın alınmıştır. 1614-1615 yılı giderlerinde dikkati çeken en önemli ayrıntı tamir masraflarının büyük bir artış göstermesi, İstanbul dışındaki bölgeleri de içine alacak şekilde genişlemesidir. Vakıf eserler ile gayrimenkullerin tamir ve bakım süreci çeşitli başlıklar altında incelenebilir. Bunlardan biri cami, medrese ve minare ile ilgili yapılan işlerdir. Bahsedilen yılda caminin pencere camları yenilenmiş, pencerelerin onarımı için çengel, çivi ve billur cam kapaklar satın alınmış, hurda kapaklar tamir edilmiştir. Cami halıları silkilip tekrar döşenmiş, eskiyen kirpas perdeler ile kapı perdesinin onarımı yapılmıştır. Ayrıca cami ve medrese avlusundaki çöplerin temizlenmesi için gayret gösterilmiştir. Bu amaçla çalıştırılan camcı, neccar, ırgat ve hamallara ödemede bulunulmuştur. Vâkıfın defnedildiği türbede de vakfiye şartları gereği çeşitli temizlik çalışmaları yapılmış, buradaki sarığın temizlenmesi için sabun satın alındığı gibi çamaşırcı ve destarcıya hizmetlerine karşılık ücret ödenmiştir.

Tamiratın önemli bir boyutunu suyolları üzerinde yapılan çalışmalar oluşturmuştur. Yıl içerisinde yayılacak şekilde gerek cami avlusundaki gerekse diğer yerlerdeki suyolları tamir edilerek bakımları yapılmıştır. Örneğin, Kadıköy'de Kavak bağları yanındaki çeşmenin suyolları elden geçirilmiş; Müderris Köyü'ndeki suyolunun tamiri yapılarak buradaki büyük musluk temizlenmiştir. Ayrıca su kuyularının temizlenmesi ve malzeme ihtiyaçlarının karşılanması konusunda da gerekli harcamalar yapılmıştır. Nitekim Topkapı Sarayı avlusundaki su kuyusu temizlenerek kilit ve sandık

satın alınmış; Mihaliç'te cami avlusunda bulunan su kuyusuna da vakfiyedeki şartlar gereğince çeşitli malzemeler alınarak işlerliği sağlanmıştır. Suyun temin ve dağıtımına son derece önem veren vakıf yönetimi, bu organizasyonda görev alan personelini, özellikle sıcak günlerde daha fazla çalışmak durumunda kaldığı için bahşişle ödüllendirmiştir.

1614-1615 yılı muhasebe bilançosunda önceki yıllarda bulunmayan bazı kayıtlara da rastlanmaktadır. Bu kayıtlar vâkıfın sarayı ile saray müştemilatından olan değirmen ve fırının tamirine yönelik bilgiler içermektedir. Vâkıfın İstanbul Kabasakal Mahallesi'nde bulunan sarayı 3.600 akçe sarf edilerek tamir edilmiş, ekmek fırınının döşemesi için de tuğla satın alınmıştır. Saray avlusundaki en kapsamlı tamirat değirmenlerde gerçekleştirilmiştir. 1614-1615 yılının başlarından itibaren yılın sonuna kadar değirmenlerin çeşitli kısımlarında -tamirat giderleri toplamda 15.385 akçeye ulaşan- yenileme çalışmaları yapılmıştır. Buna göre değirmenin demir pencerelerinin tamirine yönelik olarak çivi ve kereste satın alınmış; büyük kapısının inşası için kereste temin edilmiştir. Değirmenlerin çarklarında kullanılmak üzere tedarik edilen kızılçık çubukları bedeli ile tamir işinde görevli usta, mimar, neccar ve hizmetli ücretleri de vakıf gelirlerinden ödenmiştir.

İnşa, tamir ve bakım faaliyetleri vakfın diğer gayrimenkullerinde de söz konusu olmuştur. Kadıköy'deki ana yolun bakımı ile bağların budanması, bellenmesi ve çapalanmasına yönelik işler; Gümrük Bostanı'ndaki otlağın bakımı; Kahvehane-yi sağırde kerevet inşası; Kahvehane-yi kebire kiremit döşenmesi, pencerelerin inşa edilmesi; Abdünnebi odalarına kiremit döşenmesi; Irgat Pazarı'ndaki odalar, Galata'daki Yahudihane, Minval Çavuş hanesi, imamın evi ile İbrahim Bey odasının tamiri; Bursa'da büyük bahçedeki evin onarımı bu çerçevede söylenebilir. Daha önce vakfın gelir kaynakları arasında zikredilen Balat Kapısı dışında Karabaş Mahallesi'nde bulunan binanın önündeki yirmi bir peremelik yerin kayıkhane olarak kullanılması için çalışma başlatılmıştır. Kayık yerlerinin inşası kapsamında ilgili yere moloz ve toprak nakledilmiş, çevre düzenlemesi yapılmış, kayıklar temizlenerek kullanıma hazır hale getirilmiştir. Adı geçen yerlerin tamir ve bakımı için kiremit, teneke, çivi, kereste, oluk ve çubuk gibi malzemeler ile neccar, ırgat ve hamallara ihtiyaç duyulmuş, ücretler vakıf gelirlerinden karşılanmıştır.

Bahsedilen yılda vakıf gelirlerinden, başka vakıf eserler ile vakıf görevlilerine ödemedede bulunulmuştur. Daha önceki defterlerde de yer aldığı şekliyle vâkıfın mahallesinde bulunan mescidin mihrabının iki tarafına konulan altışar vukıyyelik bal mumunun bedeli için 480 akçe, vakfiye şartı gereği müezzine mum yakma bedeli olarak yıllık 120 akçe verilmiştir. Yine gelirlerin bir kısmı onarıma ihtiyaç duyan camilere sarf edilmiştir. Bu çerçevede Mesih Paşa Camii'nin yakınında bulunan bir caminin tamirine 150 akçe harcanmıştır.

1614-1615 yılında vakıf gelirlerinin bir kısmı ise çeşitli işleri yapan vakıf görevlilerine tahsis edilmiştir. Mesela Mısır ve diğer yerlerdeki mahkemelere gönderilmek üzere vakfiye suretini kaleme alan kâtime 330 akçe ödendiği gibi Kıbrıs adasındaki vekale gelirini getiren Dergâh-ı âli kapıcılarından Hamza Ağa'ya harcırah olarak 2.000 akçe, kiracılardan vakıf gelirlerini tahsil eden görevlilere de 380 akçe verilmiştir.

Vakfiyenin tescilinden yedi ilâ on yıl sonrasına ait kayıtlara göre yapılan yukarıdaki değerlendirmeler vakıf gelirlerinin masrafları karşılamada yeterli olduğunu hatta gelir fazlasının oluştuğunu ortaya koymaktadır. Vakfın 1612-1615 dönemi gelir-gider durumunu gösteren tablo aşağıdadır.

Tablo XVII
Hafız Ahmed Paşa Vakfı'nın
1021-1023/1612-1615 Yılları Gelir-Gider Durumu

<i>Muhasebe Kaydının Ait Olduğu Yıllar</i>	<i>Toplam Gelir (Akçe Olarak)</i>	<i>Vakıf Görevlilerine Ödenen (Akçe Olarak)</i>	<i>Diğer Masraflar (Akçe Olarak)</i>	<i>Toplam Gider (Akçe Olarak)</i>	<i>Vakıf Fazlası (Akçe Olarak)</i>
1612-1613	153.740	115.980	37.380	153.360	380
1613-1614	193.113	112.350	58.112	176.462	22.651
1614-1615	265.276	127.080	56.580	197.405	67.871

Arşiv kayıtları arasında sonraki döneme ait vakfın gelir-gider durumunu tespit etmeyi sağlayacak benzer verilere maalesef rastlanılamamış, sadece XVIII. yüzyılın ikinci yarısı ile XIX. yüzyıla ait bazı bilgilere ulaşılmıştır. Buna göre Kıbrıs'ta Limasol iskelesinde aylık 300 akçe icare-i müceceleli vekâle denilen han, on üç adet mahzen, dokuz adet dükkan yine aynı yerde üç adet oda, iki adet mahzen, iki adet su kuyusu, bahçe ve tarla 1763

yılında Hacı Ömer Ağa'nın tasarrufuna verilmiş, söz konusu şahıs öldükten sonra vakfa ait bu gayrimenkuller Fahriye, Emine ve Zehra adındaki kızlarına intikal etmiştir. Bir süre sonra Emine ve Zehra hanımların çocuksuz olarak vefatı üzerine 2/3'lük hisse mahlul olup Fahriye Hanım'ın oğlu tarafından zapt edilmiştir. 1854 yılında Evkaf Nezareti duruma müdahale etmiş, zapt edildiği andan itibaren biriken kiranın vakfa aktarılmasını istemiştir. Ayrıca mahlul olan hisse İstanbul'da yapılan müzayedeyle 62.000 kuruş muaccele karşılığında 13 Ekim 1858 tarihinde bir hanıma devredilmiştir.⁷⁰ Böylece Hafız Ahmed Paşa'nın Limasol'daki gelir kaynakları tekrar vakfa gelir sağlar hale getirilmiştir.

XIX. yüzyılın ilk yarısına ait bazı arşiv kayıtlarına göre Bursa'daki bahçelerin de korunduğu tespit edilmiştir. 1841-1842 yıllarına ait bir arşiv belgesinde Bursa'da Küplüpinar ismiyle anılan yerde bulunan yaklaşık iki dönüm büyüklüğündeki bahçenin icareteyn usulüyle işletildiği ve vakfa gelir sağladığı kaydedilmiştir.⁷¹ 1844 yılına ait diğer bir arşiv belgesinde ise Bursa'daki dört dönüm bahçenin nısf hissesinin mahlul olması dolayısıyla yapılan müzayedeye ve elde edilen 925 kuruş değerindeki muaccele gelirine yer verilmiştir.⁷² Aynı döneme ait kayıtlarda Bursa'da bir değirmenin varlığından da bahsedilmiştir. Vakfiyede belirtilmeyen bu değirmenin sonradan vakfın akarâtına dahil edilen yeni bir gelir kaynağı mı ya da daha önce vakfedilen bahçeler içindeki bir müstemilat mı olduğu anlaşılamamış olup bu dönemde vakfa gelir sağlayan kaynaklar arasında bulunması dikkat çekicidir.⁷³

Hafız Ahmed Paşa'nın Kıbrıs ve Bursa dışında taşradaki vakıfları ve gayrimenkulleriyle ilgili XIX. yüzyıla ait başka kayda rastlanmamıştır. Dolayısıyla diğer yerlerdeki vakıfların akıbeti hakkında bilgi edinilememiştir. Sadece İstanbul'daki külliye ile vakfa ait bazı gayrimenkullerin durumuna yönelik bilgi içeren bazı veriler tespit edilmiştir. Bu dönemde

⁷⁰ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGMA), Osmanlı Arşivleri (OA), Evkaf Mektûbî Kalemi (EV.MKT), 00008.00300; 00226.00086; 01186.00121; VGMA, OA, Evkaf Tahrirat (EV.THR), 00313.00028; VGMA, TKIBM-TMSK, 00831.00004.

⁷¹ VGMA, Evkaf Zimmet Halifelîği (EV.ZMT), 00160.00114.

⁷² VGMA, OA, *Evkaf Defteri (EV.d)*, nr.12215, vr.3b; VGMA, EV.ZMT, 00202.00097. Bursa'daki bahçelerin ferağ ve intikal bilgileriyle gelirlerine başka kayıtlarda da rastlanmıştır. Bunlar için bkz. VGMA, OA, *EV.d*, nr.15955, vr.4b; nr.17729, vr.3a.

⁷³ VGMA, OA, *EV.d*, nr.14084, vr.1b.

vakfın akarı durumunda olan odalar, evler, dükkanlar, Yahudihane ve kayıkhane arsalarının el değiştirmesiyle ilgili düzenlenen verilerden vakfın Mimar Sinan, Karabaş ve Küçük Karaman mahallelerindeki gayrimenkullerinin gelir sağlamaya devam ettiği,⁷⁴ külliyenin ise faaliyetlerini sürdürdüğü anlaşılmaktadır.⁷⁵ Zaman zaman vakıf eserlerde bir takım bakım ve onarım işlerinin yapıldığı saptanmıştır. 1801-1802 yıllarına ait bir arşiv kaydına göre vakfın Topkapı Sarayı avlusunda bulunan su kuyusu ve çeşmesinin şehremini tarafından tamiri gerçekleştirilmiş, bunun için 625 kuruş harcamada bulunulmuştur. Böylece sarayın avlusundaki hayrata tekrar işlerlik kazandırılmıştır.⁷⁶

Tam tarihi net olarak bilinmemekle birlikte 10 Kasım 1857 tarihinden önce yaşandığı ilgili arşiv kayıtlarından anlaşılan bir yangın nedeniyle cami, medrese ve sebil zarar görmüş özellikle camiye bitişik durumda olan medrese odalarından bir kaç tanesinin kurşunları ayrılıp kubbeleri açılarak harap olmuştur. Yangında zarar görüp eriyen 666 vukiyye ağırlığındaki kurşun Fatih kurşunhanesine emaneten teslim edilmiş, bir süre sonra kurşuncuya satılarak elde edilen 1.914,5 kuruş 10 para tutarındaki meblağ hazineye devredilmiştir. Zarar gören yapılar Hacı İsmail Ağa adındaki bir hayırsever tarafından tamir ettirilerek yenilenmiş, minaresinin külahını kurşunla kaplamak için hazineye aktarılan meblağ tekrar vakıf adına talep edilmiştir. Bu talep olumlu karşılanarak gerekli işlemler başlatılmış, sözü edilen meblağ ödenerek minarenin külahı için kullanılmıştır.⁷⁷ 1866-1869 yıllarına ait muhasebe verilerinden anlaşıldığına göre külliyenin çeşitli bölümlerinde onarım faaliyetleri devam etmiş, minarenin yanında çamaşırhane tamir edilerek kiremitleri aktarılmıştır. Ayrıca Bayrampaşa Çeşmesi ile külliye-deki çeşmeler onarılarak lağımaların bakımı yapılmıştır.⁷⁸ Yüzyılın sonlarına

⁷⁴ Bu konudaki örnekler için bkz. VGMA, OA, Evkaf Gedik Kitabeti (EV.GDK), 00271.00114; 00271.00118; VGMA, TKIBM-TMSK, 00831.00005; VGMA, OA, EV.MKT, 01134.00184; 01466.00228; 03220.00290.

⁷⁵ XVIII ila XX. yüzyıllar arasında vakıf eserlerin faal olduğunu gösteren görevli atamalarıyla ilgili tabloya Ek VII'de yer verilmiştir.

⁷⁶ BOA, Hatt-ı Hümayûn (HAT), 1483.

⁷⁷ VGMA, *VGM.Deftter*, nr.02086.00124, s.239; VGMA, OA, EV.MKT, 00041.00259; 00114.00331.

⁷⁸ VGMA, OA, Evkaf Muhasebesi Kalemi (EV.MH), 01824.00914; 01824.00936. Belirtilen yıllara ait vakfın gelir-gider durumunu gösteren tablolar Ek VIII, Ek IX ve Ek X'da verilmiştir.

doğru yaşanan deprem nedeniyle hasar gören yapılar birkaç yıl içinde tekrar onarılmış ancak XX. yüzyıl başlarında medrese kullanılamaz hale gelmiştir. 1915 yılından önce medreseyle ilgili durum tespiti yapılmış, onarımı için 13.051 kuruş gerektiği anlaşılmıştır. Medresenin kurşunlarının olmaması nedeniyle tamamen yıkılma ihtimali göz önüne alınarak bir an önce tamiratın gerçekleştirilmesi konusunda girişimde bulunulmuştur.⁷⁹

XX. yüzyıl başlarında Hafız Ahmed Paşa Külliyesi'ndeki sebilin suyolları ve demirbaşlarıyla da ilgili tespitler yapılmıştır. 1909 yılı ortalarında sebilde on bir tane zincirli bakır tas, bir adet zincirli büyük bakır tas, iki adet musluklu küçük küp ve bir adet taş tekne olduğu saptanmış, bahsedilen eşyalar o dönemde fahri olarak sebilcilik görevini sürdüren ancak atanması için gerekli işlemleri başlatılan Hafız Ahmed Paşa Camii'nin İmamı Süleyman Efendi'ye zimmetlenmiştir.⁸⁰ Aynı yılın sonlarında sebilin kapısının harap, suyollarının da bozuk olması nedeniyle kullanılmadığı, kullanılması halinde sebili ve camiyi su bastığı belirtilmiştir.⁸¹

Vakıf eserler XX. yüzyılda çeşitli nedenlerle onarım görmüş, aynı yüzyılın son çeyreğinde ise restore edilmiştir. Günümüzde cami ibadete açık olup faaliyetlerini sürdürmektedir.

S o n u ç

Beylerbeyilik, muhafızlık, kubbealtı vezirliği ve sadaret kaymakamlığı gibi görevlerde bulunan Hadım Hafız Ahmed Paşa genellikle hizmet ettiği yerlerde çeşitli vakıflar kurmuş, servetinin önemli bir kısmını oluşturduğu kurumlara tahsis etmiştir.

1607 yılında tescil edilen vakfiyesi ile Hafız Ahmed Paşa, İstanbul'da bugünkü Fatih semtinde cami, medrese, dârü'l-kurrâ, türbe, çeşme, sebil; Rodos'ta zaviye; İlbasan'da cami, mektep ve muallimhane inşa ettirerek vakfetmiştir. Sözü edilen vakıf eserlerin hizmetlerine devam edebilmesi için başta İstanbul olmak üzere Kıbrıs, Rodos, Yenipazar, İlbasan, Prevadi, Burdur, Mihaliç ve Bursa'da bulunan zengin gelir kaynakları bağışlamıştır.

⁷⁹ VGMA, OA, EV.MKT, 00114.00331.

⁸⁰ VGMA, *VGM.Deftir*, nr.02951.00026; VGMA, OA, EV:MKT, 03367.00071; 03367.00072; 03367.00073.

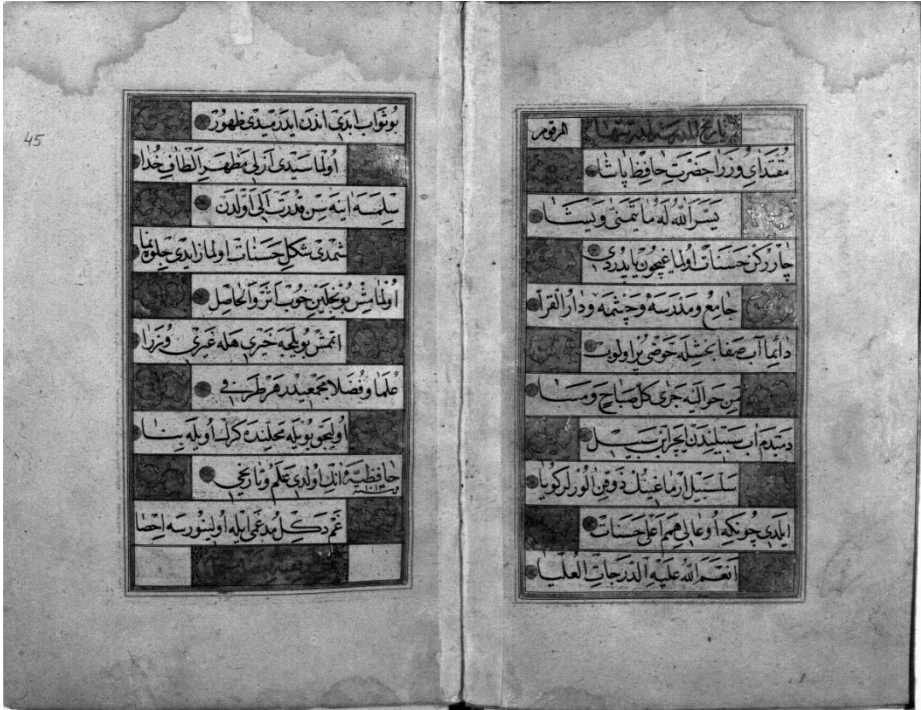
⁸¹ VGMA, OA, EV.MKT, 03367.00071; 03367.00072.

Bunların arasında saray, ev, oda, dükkan, kayıkthane, bedesten, han, hamam, mahzen, ambar, değirmen, bağ, bahçe, bostan, su kuyusu ve kaynak suyu bulunmaktadır. Daha sonraki dönemde vakfın iyi işletilmesinin sonucu olarak kahvehane, yağhane, fırın, dalyan ve karlık gibi yeni gelir kaynaklarının diğer gayrimenkuller arasına dahil edildiği saptanmıştır. Sayılan gayrimenkullerden elde edilen gelirin büyük bir kısmı İstanbul'daki külliye görevlileri ile giderlerine ayrılmıştır. Külliye görevlilerine yapılan ödemedен başka vâkıfın kardeşi, kardeşinin eşleri, azadlı kölesi ve bazı hanımlara vakıftan ödenek ayrılmıştır. Paşanın kendisine ait diğer vakıf eserlerle gayrimenkullerin ihtiyaçları için yapılan harcamaların dışında bazı vakıfların çeşitli giderleri de vakfın gelirlerinden karşılanmıştır. Nişancı Mehmed Paşa Camii'nin su ihtiyacı giderildiği gibi Burunsuz Memi Çelebi Mescidi ile Mihaliç'teki Cami-i kebir'in bazı masrafları için ödeme yapılmıştır. Bunların dışında Galata Zindanı'ndaki mahkumlara su taşıyan sakaya da tahsisat ayrılmıştır.

Hafız Ahmed Paşa evkafı bulunduğu yerlerin dini ve kültürel ihtiyaçlarına cevap verdiği gibi sosyo-ekonomik hayatın canlanmasına da katkıda bulunmuştur. Paşanın Rodos ve İbasa'daki hayratının akıbeti bilinmemekle birlikte İstanbul'daki külliye deprem, yangın gibi felaketlere rağmen ayakta kalmayı başarmıştır. Medrese ile çeşme âtil olmakla beraber 1960'lı yılların başında depo olarak kullanılan cami, geçirdiği son tadilatın sonra 1991 yılında ibadete açılmıştır.

EKLER

EK I

Vakfiyede Yer Alan Beyitler⁸² ve Transkripsiyonu

⁸² TSMA. d, nr.6972, vr.44b-45a.

Muktedâ-yı vüzerâ hazret-i Hâfız Paşa
Yesserallâhü lehû mâ yetemennâ ve yeşâ'

Çâr-rükn-i hasenât olmağ için yaptırdı
Câmi' u medrese vü çeşme vü dârü'l-kurrâ

Dâ'imâ âb-ı safâ bahşile havzı pûr olup
Min havâlîhi cerâ küllü sabâhin ve mesâ

Dem-be-dem âb-ı sebîlinden içer ibn-i sebîl
Selsebîl ırmağının zevkin alurlar gûyâ

Eyledi çünkü o 'âlî-himem a'lâ hasenât
En'amallâhü 'aleyhi'l-derecâti'l-'ulyâ

Bu sevâb-ı ebedî andan ider miydi zuhûr
Olmasaydı ezelî mazhar-ı eltâf-ı Hudâ

Silmese âyinesin kudret eli evvelden
Şimdi şekl-i hasenât olmaz idi cilve nümâ

Olmamış buncılayın hûb eser ve'lhâsıl
Etmemiş böylece hayrı hele gayrı vüzerâ

Ulemâ vü fuzalâ mecma'ıdır her tarafı
Olcak böyle mahallinde gerek öyle binâ

Hâfızıye anın oldu 'alem ve târîhi
Fi sene 1014
Gam değil müdgamî ile olunursa ihsâ

Ek II
Vakfiyeye Göre Bağışlanan Kitaplar⁸³ ve Kitaplardaki Vakıf Mührü⁸⁴

<i>Kıtap Adı</i>	<i>Cilt Sayısı</i>	<i>Nüsha Adedi</i>	<i>Özellikleri</i>
<i>Kelâm-ı Şerif</i>	-	5	-
<i>Sure-i Kehf-i Şerif</i>	-	1	Musanna hatlı
<i>Cüz-i Amme</i>	-	1	Reyhânî hatlı
<i>Keşşâf</i>	1	-	-
<i>Kadî</i>	2	-	-
<i>Tefsîr-i Ebussuud</i>	1	-	-
<i>Ebussuud</i>	21	-	-
<i>Me'âlimü't-Tenzil</i>	1	-	-
<i>Tefsîr-i ibn Âdil</i>	9	-	-
<i>Tefsîr-i Veciz</i>	1	-	-
<i>Tefsîr-i Ebû'l-Leyş</i>	(2. cilt)	1	-
<i>Tefsîr-i Hüseyin Vâ'iz</i>	1	-	-
<i>Türkî Tefsîr</i>	-	1	-
<i>Sahihu'l-Buhârî</i>	1	-	-
<i>Sahihu'l-Müslim</i>	4	-	-
<i>Mesâbih</i>	1	-	-
<i>Menhelü'l-Yenâbi' fî Şerhi'l-Mesâbih</i>	1	-	-
<i>Mişkâtü'l-Mesâbih</i>	1	-	-
<i>Meşârik</i>	1	2	-
<i>Şerh-i Meşârik li-ibni'l-Melek</i>	1	-	-
<i>Nefehâtü'l-Abîr el-Sârî fî Ehâdisi Ebî Eyyûbi'l-Ensârî</i>	-	1	-
<i>Metnü't-Telhîs</i>	1	-	-
<i>Şerhü'l-Miftâh li's-Seyyid Şerîf</i>	1	-	-
<i>Mugnî'l-Lebîb</i>	1	-	-
<i>Kâmûs</i>	1	-	-
<i>Sihâh</i>	1	2	-

⁸³ TSMA. d, nr.6972, vr.27b-28b.

⁸⁴ Süleymaniye Kütüphanesi Hafız Ahmed Paşa Koleksiyonu.

<i>Tercümânü 'l-Lüga</i>	1	-	-
<i>Aherî</i>	1	-	-
<i>Ravzatü 'n-Nâzırîn fi 't-Tevârih</i>	1	-	-
<i>Şakâ 'ik</i>	1	2	-
<i>Muhtasar fi 't-Tevârih</i>	1	-	-
<i>Tâcü 't-Tevârih</i>	-	-	Müellifi Hoca Saadeddin Efendi'dir.
<i>Türkî Târih-i Taberî</i>	-	-	-
<i>Hüsni 'l-Muhâdarâ fi ahbârı Mısır ve 'l-Kâhire</i>	2	-	-
<i>Makrîzî</i>	1	-	-
<i>Kitâbü 'l-Muhâdarâ</i>	1	-	-
<i>Cânib-i Garbî</i>	1	-	-
<i>Günyetü 't-Tullâb</i>	1	-	-
<i>Kitâbü 'l-Feth fi 't-tb</i>	-	-	-
<i>Ta 'birü 'l-Kâdirî</i>	-	1	-
<i>Şemsü 'l-Âfâk fi 'l-Evkât</i>	-	1	-
<i>Kitâb-ı Cifr</i>	-	1	-
<i>Hazreciyye</i>	-	1	-
<i>Dîvân-ı Hâfız</i>	-	1	-
<i>Şerh-i Hâfız-ı Şem 'î bi-hattihî</i>	-	-	-
<i>Şerh-i Gülistân-ı Südü</i>	7	-	-
<i>Külliyât-ı Sa 'dî</i>	1	-	-
<i>Hamse-i Nizâmî</i>	1	-	-
<i>Tuhfe-i Sâm Mirzâ</i>	-	1	-
<i>Mecmû 'a-i Kebîre-i Fârisiyye</i>	-	1	-
<i>Sa 'âdetnâme-i Fârisî</i>	-	1	-
<i>Tezkire-i Devletşâh</i>	-	1	-
<i>Türkî Ahlâk-ı Süleymânî</i>	-	1	-

Vakıf Mührü

بالتصديق
بالتصديق
بالتصديق

بالتصديق

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين
أما بعد
فإننا نحن undersigned
have established a waqf
for the benefit of
the poor and needy
in the city of Istanbul
and we hereby certify
that the above
is a true and correct
copy of the original
document.

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين
أما بعد
فإننا نحن undersigned
have established a waqf
for the benefit of
the poor and needy
in the city of Istanbul
and we hereby certify
that the above
is a true and correct
copy of the original
document.

Ek III
Hafız Ahmed Paşa'nın Şevval 1022/Kasım-Aralık 1613 Dönemindeki
İstanbul ve Diğer Yerlerdeki Vakıf Görevlileriyle Vakıftan Tahsisat Alanlar⁸⁵

<i>Görevliler</i>	<i>Görevli Adı</i>	<i>Görevli Sayısı</i>	<i>Günlük Ücret (Akçe Olarak)</i>	<i>Özelliği</i>
Medrese Görevlileri		13	111	
Müderris	Ahmed Efendi	1	50	Haric medresenin müderrisi olup beratı yoktur. Görevi rüus suretiyle tasarruf etmektedir.
Mukayyid	-	1	6	Beratı vardır.
Danışmend	-	10	50	-
Medrese kapıcısı	Mehmed	1	5	-
Cami ile Diğer Yerlerdeki Görevliler		38	157	
Vaiz	Pir Mehmed Efendi	1	15	Cuma günleri görevlidir.
Hatip	Haydar Efendi	1	10	Beratı vardır.
İmam	Mustafa ve Hasan Efendiler	2	18	Vakıf yaşarken imamların nöbetleşe olarak görev yapmalarını istemiştir. Bunlardan birinin ölümü ya da başka bir yere gitmesi halinde kalanın 12 akçe yevmiye ile görevi sürdürmesini talep etmiştir.
Dersiam	Abdüllatif Efendi	1	12	-
Müezzin	Rıdvan, Hüseyin ve Mehmed Efendiler	3	21	-
Müezzin-i salâ	Osman Halife	1	1	-
Sermahfil	Haydar Efendi	1	3	-

⁸⁵ TSMA. d, nr.3734/0001, vr.1b-2b.

Devirhân	Mustafa ve Hasan Efendiler, Mehmed, Osman Halifeler, Hacı Ali ve Mehmed	6	12	Bu görevi yerine getirenlerin sayısının altıdan fazla olmaması şart koşulmuştur.
Kayyım	Mehmet Halife ve Hacı Ali	2	8	-
Seraci	Mehmet Halife ve Hacı Ali	2	4	-
Cüzhân	Mustafa ve Hasan Efendiler, Osman ve Mehmed Halifeler, Hacı Ali, Rıdvan, Hüseyin, Mehmed, Seyyid Hasan, Mehmed	10	34	-
Noktacı ve Cüz muarrifi	Süleyman	1	2	-
Muarriif	Mehmed Halife	1	2	Sadece Cuma günleri için görevlendirilmiştir.
Naathân	Osman Halife	1	2	Sadece Cuma günleri için görevlendirilmiştir.
Hâfiz-ı kütüb	Mehmed Halife	1	2	-
Ferraş-ı kenef	Ramazan	1	2	-
Vâkıfın mahallesindeki imam	... Efendi	1	2	-
Caminin suyolcusu	İlyas	1	2	-
Mihaliç'teki cami-i kebirde abkeş	Hüseyin	1	5	-
<i>Vakfın İdarecileri</i>		16	72	
Nâzır	-	1	5	-
Müteveli	Mehmed Efendi	1	20	-
Kâtip	Mustafa Çelebi	1	6	-
Câbî	Süleyman	1	5	-
Câbî-i bağat	Hasan Dede	1	2	Bağların genelinden yıllık ücret alacağı belirtilmiştir.
Kâtib-i ... ve meremmat	... Bey	1	5	-
Mutemed	Hacı Ali	1	3	-
Meremmatî	Ali	1	4	-
Vâkıfın sarayının suyolcusu	İbrahim	1	2	-

İstanbul suyolları nâzırı	-	1	1	-
Suyolları kethüdası	-	1	1	-
Caminin sebilcisi	Mahmud ve ...	2	8	Bu iki görevliden birinin ölmesi halinde kalanın 6 akçe yevmiye ile göreve devam edeceği kaydedilmiştir.
Topkapı sarayı'nın sebilcisi	Hacı Memi	1	4	-
Galata Zindanı'nda saka	Kasım	1	6	-
Türbedar	-	1	2	-
<i>Vakıftan Tahsisat Alanlar</i>		7	39	
Vâkıfın Kardeşi Mehmed Ağa	-	1	10	-
Paşazâde Mehmed Efendi	-	1	10	-
Mehmed Ağa'nın Eşi Abdullah Kızı Vahide	-	1	5	Vâkıfın sarayında bulunan değirmen gelirinden ödeneceği belirtilmiştir.
Mehmed Ağa'nın Eşi Abdullah Kızı Raziye	-	1	5	Vâkıfın sarayında bulunan değirmen gelirinden ödeneceği belirtilmiştir.
Abdullah Kızı Gülistan	-	1	2	-
Abdullah Kızı Handan	-	1	5	-
... Hatun	-	1	2	-
<i>İlbasan'daki Vakıf Görevlileri</i>		6	16	
İmam	-	1	3	-
Hatip	-	1	3	-
Müezzin	-	1	3	-
Kayyım ve kandilci	-	1	2	-
Yasin, Tebareke ve Ammeân	-	1	2	-
Câbî		1	3	Bu görevli altı ayda bir İstanbul'a gelerek mütevelliden aldığı nakit ile İlbasan'daki görevlilerin ücretlerini ödemekle yükümlü kılınmıştır.

Ek IV

Hafız Ahmed Paşa'nın İstanbul'daki Akarâtı ve Gelirleri
(1046-1115/1636-1704)⁸⁶

<i>Gayrimenkulün Türü</i>	<i>Adet</i>	<i>Bulunduğu Yer</i>	<i>Her Birinin Aylık Kira Geliri (Akçe Olarak)</i>	<i>Aylık Toplam Kira Geliri (Akçe Olarak)</i>
Dükkan	2	Vâkıfın camisi yakınında	30	60
Dükkan ve fevkani oda	1		55	55
Hane	1		25	25
Hane	2		30	60
Oda	1		30	30
Hane	2	Vâkıfın camisi yakınında Mimar Sinan Mahallesi'nde	40	80
Hane (biri harap durumda)	14		30	420
Hane (biri harap durumda)	3		10	30
Hane	1		45	45
Hane	2		-	60
Hane	4		22,5	90

⁸⁶ TSMA. d, nr.7419/0001, vr.1a-2a.

Hane	1		21	21
Hane	1		24	24
Hane	8		25	200
Hane	4	Küçük Maltepe’de Pirinççi Sinan’ın arsası üzerinde	25	100
Hane	2		33,5	67
Hane	4	Mimar Sinan Mahallesi’nde Murad Efendi’nin arsası üzerinde kahvehane yerinde	-	135
Hane	2		22,5	45
Hane	1,5		-	60
Hane	1,5		-	45
Hane	2		-	40
Hane	2		-	58,5
Hane	7		25	175
Hane	1		33	33
Hane	1		33,5	33,5
Hane	1		75	75
Hane	1		45	45
Hane	1		30	30
Hane	3		-	60
Hane	1		90	90

Bekar odası (tahtani ve fevkani)	-		-	100
Büyük bostan	1	Karabaş Mahallesi'nde Karagümrük yakınında Sultan Bayezid-i Veli arsası üzerinde	300	300
Küçük bahçe ile büyük bostan	1		33	33
Hane (biri boş durumda)	5	Kabasakal Sinan Ağa Mahallesi'nde Ayasofya yakınında saray arsası üzerinde	60	300
Hane	11		30	330
Hane	1		80	80
Hane	1		45	45
Hane	1		58,5	58,5
Hane	1		136,5	136,5
Çörekçi fırını	1		-	1.000 (yıllık mukataa geliri)
Hane	1		45	45
Hane ve dalyan	1	Ayapetro Kapısı dışında	120	120
Hane	1		150	150
Hane	1		30	30

Ek V
Hafız Ahmed Paşa'nın İstanbul'daki Akarâtı ve Gelirleri
(1171-1183/1757-1770)⁸⁷

<i>Gayrimenkulün Türü</i>	<i>Adet</i>	<i>Bulunduğu Yer</i>	<i>Her Birinin Aylık Kira Geliri (Akçe Olarak)</i>	<i>Aylık Toplam Kira Geliri (Akçe Olarak)</i>
Dükkan	2	Vâkıfın camisi yakınında	30	60
Dükkan ve fevkani oda	1		45	45
Hane	1		28	28
Hane	2		30	60
Hane	2	Vâkıfın camisi yakınında	40	80
Hane	15		30	450
Hane	3		10	30
Hane	1		20	20
Hane	1		60	60
Hane	1		45	45
Hane	4		22,5	90
Hane	1		21	21

⁸⁷ BOA, *EV.HMH.d*, nr.2859, vr.1b-8a.

Hane	1	Küçük Maltepe'de Pirinççi Sinan'ın arsası üzerinde	24	24
Hane (dördü harap durumda)	7		25	175
Hane	2		12,5	25
Hane	4		25	100
Hane	2		17	34
Hane	1		33,5	33,5
Hane	1	Mimar Sinan Mahallesi'nde Murad Efendi'nin arsası üzerinde	180	180
Hane	2		45	90
Hane	1		60	60
Hane	1		40	40
Hane	1		177	177
Hane	1		25	25
Hane	2		50	100
Hane	2		12	24
Hane	1		13	13
Hane	2		33,5	67
Hane	1		24	24
Hane	1		27	27
Hane	1		30	30
Hane	1		105	105

Büyük bostan	1	Karabaş Mahallesi'nde Karagümrük yakınında Sultan Bayezid-i Veli arsası üzerinde	300	300
Küçük bahçe ile büyük bostan	1		40	40
Odalar	-		-	100
Hane	1	Kabasakal Sinan Ağa Mahallesi'nde Ayasofya yakınında saray arsası üzerinde	40	40
Hane	1		20	20
Hane	10		30	300
Hane	1		120	120
Hane	2		60	120
Hane	1		80	80
Hane	1		45	45
Hane	1		58,5	58,5
Hane	1		136,5	136,5
Bakkal ve çörekçi fırını ile birkaç hane	-		-	1.000 (yıllık mukataa geliri)
Kayıkhane ve Yahudihane	2		Balat Kapısı arsası üzerinde	-
Yahudihane	1	150		150
Yahudihane	1	240		240
Hane	1	305		305
Hane	1	40		40
Yahudihane	1	20		20

Yahudihane	1		10	10	
Karlık	1	Hazreti Halid zemini üzerinde	25	25	
Hane	1	Galata'daki Mahalle-yi Kebir'de	30	30	
Hane	1	Mirahor Mahallesi'nde	34	34	
Hane	1		16,5	16,5	
Hane	4		40	160	
Hane ve yağhane	1		60	60	
Hane	3		30	90	
Hane	3		45	135	
Hane	1		21	21	
Hane	2		60	120	
Hane	1		90	90	
Hane	1		36	36	
Hane	3		15	45	
Hane	1		25	25	
Hane	1		Kürekçi Hacı Hüseyin Mahallesi'nde	30	30
Hane	1			40	40
Hane	1	35		35	

Ek VI
Hafız Ahmed Paşa'nın Kadıköy'deki Akarâtı ve Gelirleri
(1161-1169/1748-1756)⁸⁸

<i>Gayrimenkulün Türü</i>	<i>Adet</i>	<i>Dönüm</i>	<i>Yıllık Kira Geliri (Akçe Olarak)</i>	<i>Ait Olduğu Yıl</i>
Bostan	1	-	250	1161
Bağ	-	4	40	
Bağ	-	30	300	
Bağ	-	7	70	
Bağ	-	3,5	35	
Bağ	-	12	120	
Bağ ve bostan	-	12	140	
Karagöz bostanı	1	-	30	
Bostan	1	-	250	
Bağ	-	10	140	
Bağ	-	-	100	
Bağ yeri	-	10	100	
Bağ yeri	-	2	10	
Bağ yeri	-	8,5	85	
Bostan	1	-	500	
Arsa	-	3	30	
Bağ	-	-	60	
Arsa	-	4	40	
Arsa	-	10	100	
Arsa	-	3	30	
Bostan	-	3	30	
Bağ	1	-	150	
Bağ	-	-	70	
Bağ	-	9,5	95	
?	-	12	120	
Bağ	-	11,5	115	

⁸⁸ BOA, *EV.HMH.d.*, nr.4506.

Bağ	-	-	120	1166
Bağ	-	-	250	
Bağ	-	-	430	
Bağ	-	-	100	
Bağ	-	10	100	
Bağ	-	8	80	
Bağ	-	20	180	
Bağ	-	3,5	40	
Bağ	-	11,5	115	
Bağ	-	72,5	720	
Bağ	-	12	120	
Bağ	-	3	30	
Bağ	-	22	220	
Bostan	1	-	250	
Bostan	1	-	30	
Bağ	-	-	70	1168
Bostan	1	-	250	
Bostan	1	-	500	
Bağ	1	-	630	
Bağ	-	3	30	
Bağ	-	12	120	
Bağ	-	4	40	
Bağ	-	9,5	95	
Bağ	-	11,5	115	
Bağ	-	7	-	
Bağ	-	22	220	
Bağ	-	12	120	
Bağ	-	7	70	
Bağ	-	8	80	
Bostan ve bağ	-	-	390	
Bostan	1	-	250	1169

Ek VII
Hafız Ahmed Paşa Vakfı'nın XVIII-XX. Yüzyıllardaki Görevlileri

<i>Görevin Türü</i>	<i>Eski Görevlinin Adı</i>	<i>Görevden Ayrılma Nedeni</i>	<i>Yeni Görevlinin Adı</i>	<i>Aldığı Ücret</i>	<i>İlgili Arşiv Kaydının Tarihi</i>
Tevliyet	-	-	Mehmed Ali Üsküdar	20 Akçe Yevmiye	18 Eylül 1727 ⁸⁹
Mütevelli kaymakamlığı	-	-	Abdurrahman Efendi	5 Akçe Yevmiye	13 Ağustos 1732 ⁹⁰
Hitabet ve sermahfillik	-	-	Mehmed Emin Halife	10+3 Akçe Yevmiye	11 Temmuz 1742 ⁹¹
Bevvab-ı medrese	-	-	Hacı Mustafa Efendi	5 Akçe Yevmiye	12 Ağustos 1778 ⁹²
Sebilcilik	-	-	Hüseyin Efendi	5 Akçe Yevmiye	13 Aralık 1788 ⁹³
Hitabet	Ali Halife bin Hasan	Ferağ	Osman bin Mehmed	10 Akçe Yevmiye	16 Ocak 1798 ⁹⁴
Saray-ı cedid sebilciliği	-	-	Halil Efendi bin Mehmed	4 Akçe Yevmiye	16 Nisan 1810 ⁹⁵
Ferraş-ı kenif ve medrese	-	-	Seyyid Mehmed Emin Raif Efendi	1 Akçe Yevmiye	1817 ⁹⁶

⁸⁹ VGMA, *VGM.Deftter*, nr.00660.00008, s.11.

⁹⁰ Dönemin mütevellisi Mehmed Ali Üsküdar'dan vakıf görevlilerinin şikayeti üzerine mütevelli kaymakamlığı görevi ihdas edilerek tabloda belirtilen şahıs göreve getirilmiş, tahsis edilen ücret mütevellinin yevmiyesinden kesilerek ödenmiştir (VGMA, *VGM.Deftter*, nr.00660.00081, s.161).

⁹¹ VGMA, *VGM.Deftter*, nr.00660.00183, s.361.

⁹² VGMA, OA, Evkaf Mektûbi Kalemi, Cihat Kalemi (EV.MKT.CHT), 00151.00156.

⁹³ VGMA, OA, EV.MKT, 03367.00071; 03367.00072; VGMA, OA, EV.MKT.CHT, 00151.00156; 00789.00012.

⁹⁴ BOA, HAT, 1468.

⁹⁵ VGMA, OA, EV.MKT.CHT, 00151.00156.

⁹⁶ VGMA, OA, EV.MKT.CHT, 00151.00156.

İmamet ve türbedarlık	Seyyid Mehmed Halife bin Seyyid Mehmed	Ölüm	Hafız Mehmed Halife bin Süleyman	10+2 Akçe Yevmiye	23 Eylül 1828 ⁹⁷
İmamet ve hitabet	Hafız Mehmed Halife bin Süleyman (İmam) Sadullah bin Süleyman (Hatib)	Başka bir yere göç etmesi Ölüm	Hafız Mustafa Efendi	10 Akçe Yevmiye imamet 10 Akçe Yevmiye hitabet	28 Mart 1837 ⁹⁸
Hafız-ı kütüb	Dersiam Şeyh Hacı Mehmed Efendi	Ölüm	Ahmed Tevfik Efendi bin Numan	2 Akçe Yevmiye	8 Aralık 1858 ⁹⁹
İmamet ve hitabet	Hafız İsmail Efendi bin Ahmed	Ferağ	Yakub Efendi bin Mahmud	10 Akçe Yevmiye	20 Mayıs 1860 ¹⁰⁰
Türbedarlık ve Kandilcilik	Hafız Mehmed Halife bin Süleyman ve Seyyid Mustafa Halife bin Seyyid Halil	Her ikisinin de ölümü	Yakub Efendi bin Mahmud	2+2 Akçe Yevmiye	22 Temmuz 1864 ¹⁰¹
Nısf hisse tevliyet, nısf hisse kitabet, cibayet (süvari)	Seyyid Derviş Ali Efendi	Ölüm	Seyyid Mahmud Hüsameddin ve Seyyid Mehmed Sadık Efendi	-	27 Temmuz 1865 ¹⁰²
İmamet ve hitabet	Yakub Efendi bin Mustafa	Ferağ	Hasan Efendi bin Ali	-	15 Haziran 1875 ¹⁰³

⁹⁷ VGMA, OA, EV.MH, 00005.00096.

⁹⁸ BOA, HAT, 1605.

⁹⁹ VGMA, OA, EV.MH, 00703.00278; 00703.00288; VGMA, OA, EV.MKT, 00047.00263.

¹⁰⁰ VGMA, OA, EV.MKT, 00102.00097.

¹⁰¹ VGMA, OA, EV.MH, 01026.00314.

¹⁰² Sözü edilen görevler Seyyid Derviş Ali Efendi'nin iki oğluna verilmek üzere merkeze bildirilmiş, merkez nısf hisse kitabet ile müstakil cibayet görevlerinin verilmesini uygun görmüştür (VGMA, OA, EV.MKT, 00305.00170).

¹⁰³ VGMA, OA, EV.MKT.CHT, 00049.00102.

Tevliyet	Seyyid Derviş Ali ve Seyyid Derviş Halil	Derviş Ali'nin ölümü	Seyyid Derviş Halil	-	30 Haziran 1875 ¹⁰⁴
Cibayet	-	-	Seyyid Hacı Kamil Efendi bin Seyyid Mehmed Said	-	1 Temmuz 1879 ¹⁰⁵
Hitabet	-	-	Hafız Mehmed Efendi bin Ömer	20 Kuruş Aylık	13 Kasım 1883 ¹⁰⁶
Müezzinlik	-	-	Hafız Mehmed Raşid Efendi bin Hacı Fethi	12 Kuruş 10 Para Aylık	17 Kasım 1883 ¹⁰⁷
İkinci Müezzinlik	-	-	Hafız Mehmed Raşid Efendi bin Hacı Fethi	12 Kuruş 10 Para Aylık	17 Kasım 1883 ¹⁰⁸
Naathânlık	-	-	Hafız Mehmed Raşid Efendi bin Hacı Fethi	2 Akçe Yevmiye	17 Kasım 1883 ¹⁰⁹
Kayyımlık	-	-	Hafız Mehmed Raşid Efendi bin Hacı Fethi	3,5 Kuruş Aylık	17 Kasım 1883 ¹¹⁰
Kandilcilik	-	-	Hafız Mehmed Raşid Efendi bin Hacı Fethi	2 Akçe Yevmiye	17 Kasım 1883 ¹¹¹
Sermahfillik	-	-	Hafız Mehmed Raşid Efendi bin Hacı Fethi	2 Akçe Yevmiye	17 Kasım 1883 ¹¹²

¹⁰⁴ 14 Aralık 1836 tarihinde göreve getirilen şahısların müştereken uhdesinde olan tevliyet görevi Ali Halife'nin vefatı nedeniyle mahlul olup hazine adına 7 Şubat 1875 tarihinde zapt edilmiştir. Diğer nisf hisse Seyyid Derviş Halil'in uhdesinde devam etmiştir (VGMA, OA, EV.MH, 01824.00914; 01824.00936; 02021.00137; VGMA, OA, EV.MKT, 00776.00284; VGMA, OA, EV.MKT.CHT, 00151.00156).

¹⁰⁵ VGMA, OA, EV.MKT.CHT, 00151.00156.

¹⁰⁶ VGMA, OA, EV.MKT.CHT, 00504.00116.

¹⁰⁷ VGMA, OA, EV.MKT.CHT, 00501.00229; 00504.00116; 00706.00024; 00761.00138; VGMA, OA, EV.MKT, 03406.00142.

¹⁰⁸ VGMA, OA, EV.MKT.CHT, 00501.00229; 00504.00116; 00761.00138; VGMA, OA, EV.MKT, 03406.00142.

¹⁰⁹ VGMA, OA, EV.MKT.CHT, 00501.00229; 00504.00116; VGMA, OA, EV.MKT, 03406.00142.

¹¹⁰ VGMA, OA, EV.MKT.CHT, 00501.00229; 00504.00116; VGMA, OA, EV.MKT, 03406.00142.

¹¹¹ VGMA, OA, EV.MKT.CHT, 00501.00229; 00504.00116; VGMA, OA, EV.MKT, 03406.00142.

¹¹² VGMA, OA, EV.MKT.CHT, 00501.00229; 00504.00116; VGMA, OA, EV.MKT, 03406.00142.

Devirhânlık	-	-	Hafız Mehmed Raşid Efendi bin Hacı Fethi	2 Akçe Yevmiye	17 Kasım 1883 ¹¹³
İkinci devirhânlık	-	-	Hafız Mehmed Raşid Efendi bin Hacı Fethi	2 Akçe Yevmiye	17 Kasım 1883 ¹¹⁴
Müdürrislik	-	-	Hasan Şevki Efendi	10 Kuruş Aylık	27 Ekim 1884 ¹¹⁵
İmamet	-	-	Filibeli Süleyman Efendi	20 Kuruş Aylık	30 Aralık 1887 ¹¹⁶
Müezzinlik, kayyımlık, kandilcilik, sermahfillik.	Hafız Mehmed Raşid Efendi bin Hacı Fethi	Hacca gideceği için ferağ	Hafız Osman Nuri Efendi bin İbrahim Efendi	-	17 Eylül 1901 ¹¹⁷
Müezzinlik, kayyımlık vs.	Hafız Osman Nuri Efendi bin İbrahim Efendi	Ferağ	Komanovalı Hafız Mir'at Efendi	-	23 Ocak 1905 ¹¹⁸
Müezzinlik, kayyımlık vs.	Komanovalı Hafız Mir'at Efendi	Ferağ	Hafız Hasan Efendi	-	14 Haziran 1909 ¹¹⁹
Sebilcilik	-	-	Hafız Süleyman Efendi bin Ali ¹²⁰	-	13 Nisan 1910 ¹²¹

¹¹³ VGMA, OA, EV.MKT.CHT, 00501.00229; 00504.00116; VGMA, OA, EV.MKT, 03406.00142.

¹¹⁴ VGMA, OA, EV.MKT.CHT, 00501.00229; 00504.00116; VGMA, OA, EV.MKT, 03406.00142.

¹¹⁵ VGMA, OA, EV.MH, 02391.00510; 02391.00511.

¹¹⁶ VGMA, OA, EV.MKT.CHT, 00305.00212; 00504.00116; 00761.00138.

¹¹⁷ VGMA, OA, EV.MKT, 03406.00136; 03406.00142.

¹¹⁸ VGMA, OA, EV.MKT, 03406.00138.

¹¹⁹ VGMA, OA, EV.MKT.CHT, 00802.00202.

¹²⁰ Sözü edilen şahıs aslında yirmi dokuz yıldan beri caminin imamet göreviyle birlikte sebilcilik vazifesini de fahri olarak yürütmüş olup belirtilen tarihte resmen bu göreve atanmıştır (VGMA, OA, EV.MKT, 03367.00069; 03367.00071; 03367.00072).

¹²¹ VGMA, *VG.M.Defter*, nr.00902.00193, s.431; VGMA, OA, EV.MKT, 03367.00067.

Ek VIII
Hafız Ahmed Paşa'nın
İstanbul ve Diğer Yerlerden Gelen Gelirleri
(1 Muharrem 1283-29 Zilhicce 1285/16 Mayıs 1866-12 Nisan 1869)¹²²

<i>Gelirin Türü</i>	<i>Elde Edildiği Yer</i>	<i>Yıllık Gelir Miktarı (Kuruş Olarak)</i>	<i>Üç Yıllık Gelir Miktarı (Kuruş Olarak)</i>	<i>Ait Olduğu Dönem</i>
Musakkafat kirası	İstanbul	490	1.560 ¹²³	1866-1869
Değirmen geliri	Bursa	31		
Musakkafat kirası	Kıbrıs	30		
Abdullah Efendi Vakfı ile diğer bazı vakıflardan elde edilen zemin kirası	-	9	27	1866-1869
Bakaya kalan muaccelat geliri	-	-	48.046,5	1866-1869
Muaccelat Geliri	-	1.155	-	20 Kasım 1865
		2.086,5		11 Eylül 1865
		1.925		25 Temmuz 1864
		6.160		7 Kasım 1868
		4.620		30 Nisan 1868
		4.620		21 Eylül 1868
		1.309		9 Nisan 1867
Toplam		71.509		

¹²² VGMA, OA, EV.MH, 01824.00912; 01824.00914; 01824.00936.

¹²³ Nedeni bilinmemekle birlikte Bursa'daki değirmenden elde edilen yıllık gelir toplama dahil edilmemiştir.

Ek IX

**Hafız Ahmed Paşa Vakfı'nın İstanbul'daki Görevlilerine Yapılan Ödemeler
(1 Muharrem 1283-29 Zilhicce 1285/16 Mayıs 1866-12 Nisan 1869)¹²⁴**

<i>Görevliler</i>	<i>Günlük Ücret (Akçe Olarak)</i>	<i>Yıllık Ücret (Kuruş Olarak)</i>	<i>Üç Yıllık Ücret (Kuruş Olarak)</i>
Mütevelli (Nısf hisselik)	10	132	396
Müezzin	14		
Devirhân	4		
...hân	2		
Kayyım	4		
Kandilci	2		
Sermahfil	3		
Câbî	5		
İmam aynı zamanda müezzin ve türbedar	-	120	360
Müderris	-	60	180
Kâtip	5	15	240 (15 yıllık) ¹²⁵
Suyolcu	-	36	108

¹²⁴ VGMA, OA, EV.MH, 01824.00914; 01824.00936.

¹²⁵ İlgili defterlerde kâtip için yapılan ödeme diğerlerinden farklı olarak on beş yıl üzerinden hesaplanmış ancak hesap yanlışlığı yapılmış olmalı ki on beş yılın ücreti 225 kuruş olduğu halde 240 kuruş olarak kaydedilmiştir. Tarafımızdan orijinal kayıt değiştirilmeden aynen nakledilmiştir.

Ek X

Hafız Ahmed Paşa Vakfı'nın Diğer Giderleri
(1 Muharrem 1283-29 Zilhicce 1285/16 Mayıs 1866-12 Nisan 1869)¹²⁶

<i>Harcama Kalemi</i>	<i>Yıllık Masraf</i>		<i>Üç Yıllık Harcama</i>	
	<i>Kuruş</i>	<i>Para</i>	<i>Kuruş</i>	<i>Para</i>
Vakıf gelirinin tahsili için câbiye ödenen ihzariye bedeli	20	-	60	-
Bayrampaşa ile camideki çeşmelerin tamiri	151	-	-	-
Minare onarımı ile kandiller için harcanan	-	-	185	-
Büyük Ayasofya Vakfı'na ödenen zemin bedeli	2	24	22	15
Sultan Bayezid Vakfı'na ödenen zemin bedeli	2	36		
Eyyübe'l-Ensârî Vakfı'na ödenen zemin bedeli	1	45		
Hacı Muhyiddin Vakfı'na ödenen zemin bedeli	1	60		
Vakfın lağımalarının tamir masrafı	990	-	-	-
Çamaşırhanenin onarımı ile kiremitlerinin aktarılması	-	-	210	-
Çöplerin temizlenmesi	-	-	280	-
Vakıf hizmetlilerine yapılan zam	-	-	7.680	-
Rikâb-ı hümâyûn'a ödenen	-	-	165	-
Evkaf Nezareti'ne ödenen harçlar	-	-	622	-
Vakfın önceki yıllara ait borcu	-	-	2.064	-

¹²⁶ VGMA, OA, EV.MH, 01824.00914; 01824.00936.

FOTOĞRAFLAR

Hafız Ahmed Paşa Külliyesi'nin İç ve Dış Mekan Görüntüleri¹²⁷

Fotoğraf 1: Hafız Ahmet Paşa Camii'nin Avluya Açılan Giriş Kapısı

¹²⁷ <https://istanbulstreets.wordpress.com/2010/05/25/hafiz-ahmed-pasa-camii-fatih/hafiz-ahmed-pasa-camii/> (05.01.2017);
http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=8499 (05.01.2017).

Fotoğraf 2: Hafız Ahmet Paşa Külliyesi'nin Dış Görünüşü

Fotoğraf 3: Hafız Ahmed Paşa Külliyesi'nin Kısa Tarihçesini İçeren Tabelaları

Fotoğraf 4 ve 5: Hafız Ahmet Paşa Camii'nin Medrese Odalarıyla Çevrili Avlusuna Açılan Kapı

Fotoğraf 6: Hafız Ahmet Paşa Camii'nin Medrese Odalarıyla Çevrili Avlusu

Fotoğraf 7: Hafız Ahmet Paşa Camii'nin Avlusu

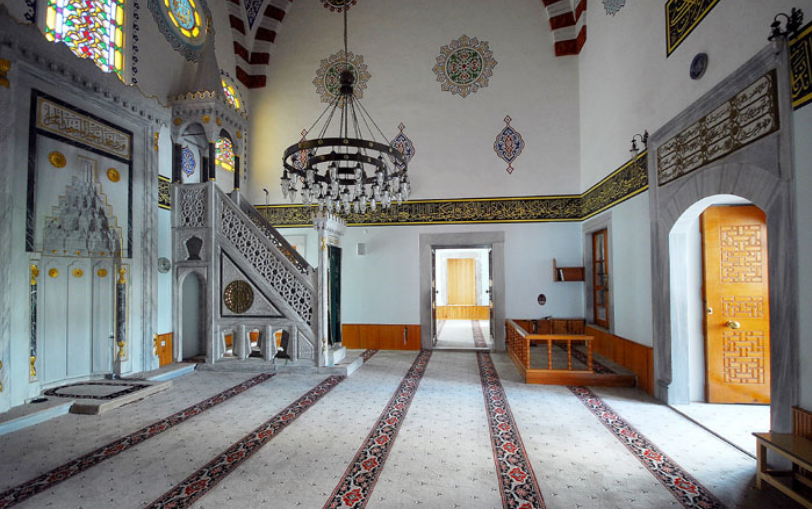
Fotoğraf 8: Hafız Ahmet Paşa Camii'nin Harimine Açılan Cümle Kapısı

Fotoğraf 9: Hafız Ahmet Paşa Camii'nin Cümle Kapısının İç Mekândan Görünüşü

Fotoğraf 10: Hafız Ahmet Paşa Camii İç Mekan

Fotoğraf 11: Hafız Ahmet Paşa Camii İç Mekan

Fotoğraf 12: Hafız Ahmet Paşa Camii'nin Mermer Mihrabı ve Şebekeli Mermer Minberi

Fotoğraf 13: Hafız Ahmet Paşa Camii Harimini Örtten Kubbe

Fotoğraf 14: Hafız Ahmet Paşa Camii'nin Yan Mekanlarından Birinin Kubbesi

Fotoğraf 15: Hafız Ahmet Paşa
Türbesi

Fotoğraf 16: Hafız Ahmet Paşa Camii'nin
Sokağa Bakan Duvarında Yer Alan
Çeşme¹²⁸

¹²⁸ Çeşmenin kitabesinde yer alan ayet-i kerimenin meali şöyledir: “De ki: Suyumuz yere batarsa söyleyin, size kim temiz bir su kaynağı getirebilir?”

KAYNAKÇA

I- Arşiv Kaynakları

a. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA, *Evkaf Haremeyn Muhasebesi (EV.HMH)*.d, nr.2859, v.1b-8a; nr.4506.

BOA, Hatt-ı Hümayûn (HAT), 1468; 1483; 1605.

BOA, *Kamil Kepeci (KK)*, nr.6589-1, s.6.

b. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi (T SMA)

T SMA. d, nr.3507/0001, vr.1b-3b; nr.3507/0002, vr.1b-4a; nr.3540/0001, vr.1b-4a; nr.3540/0002, vr.1b-4a; nr.3540/0003, vr.1b-4b; nr.3734/0001, vr.1b-2b; nr.6972, vr.2a-45a; nr.7419/0001, vr.1a-2a.

c. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGMA)

VGMA, *VGMDaftar*, nr.00660.00008, s.11; nr.00660.00081, s.161; nr.00660.00183, s.361; nr.00902.00193, s.431; nr.02086.00124, s.239; nr.02951.00026.

VGMA, Osmanlı Arşivleri (OA), *Evkaf Defteri (EV.d)*, nr.12215, vr.3b; nr.14084, vr.1b; nr.15955, vr.4b; nr.17729, vr.3a.

VGMA, OA, Evkaf Gedik Kitâbeti (EV.GDK), 00271.00114; 00271.00118.

VGMA, OA, Evkaf Muhasebesi Kalemi (EV.MH), 00005.00096; 00703.00278; 00703.00288; 01026.00314; 01824.00912; 01824.00914; 01824.00936; 02021.00137; 02391.00510; 02391.00511.

VGMA, OA, Evkaf Mektûbî Kalemi (EV.MKT), 00008.00300; 00041.00259; 00047.00263; 00102.00097; 00114.00331; 00226.00086; 00305.00170; 00776.00284; 01134.00184; 01186.00121; 01466.00228; 03220.00290; 03367.00067; 03367.00069; 03367.00071; 03367.00072; 03367.00073; 03406.00136; 03406.00138; 03406.00142.

VGMA, OA, Evkaf Mektûbî Kalemi, Cihat Kalemi (EV.MKT.CHT), 00049.00102; 00151.00156; 00305.00212; 00501.00229; 00504.00116; 00706.00024; 00761.00138; 00789.00012; 00802.00202.

VGMA, OA, Evkaf Tahrirat (EV.THR), 00313.00028.

VGMA, OA, Evkaf Zimmet Halifelîği (EV.ZMT), 00160.00114; 00202.00097.

VGMA, TKIBM-TMSK, 00831.00004; 00831.00005.

II- Araştırma ve İnceleme Eserleri

- Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi-Ali Sâtrı' Efendi-Süleymân Besîm Efendi, *Hadîkatü'l-Cevâmî'* (İstanbul Câmileri ve Diğer Dînî-Sivil Mi'mârî Yapıtlar), (Haz. Ahmed Nezih Galitekin), İstanbul 2001.
- BAŞKAN, Yahya, "Fatih Sultan Mehmed Döneminde Karaman Bölgesinden İstanbul'a Nakledilen Nüfus", *Tarih Dergisi*, S.55 (2012/1), İstanbul 2013, s.107-134.
- BERKİ, Ali Himmet, *İstilah ve Tâbirler*, Ankara 1966.
- BİLGE, Mustafa L., "İstanbul Fatih'teki Hâfız Ahmed Paşa Külliyesi'nin Vakfı", *Kitaplara Vakfedilen Bir Ömre Tuhfe İsmail E. Erünsal'a Armağan*, 1, İstanbul 2014, s.277-330.
- EYİCE, Semavi "Hâfız Ahmed Paşa Camii ve Külliyesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDVİA)*, 15, İstanbul 1997, s.85-87.
- Fâtiḥ Câmileri ve Diğer Târiḥî Eserler, İstanbul 1991.
- GALLAND, Antoine, *İstanbul'a Ait Günlük Hâtıralar (1672-1673)*, (Şerhlerle Yayınlayan, Charles Schefer), (Çev. Nahid Sırrı Örik), I (1672), Ankara 1998.
- KAÇAN, Erdoğan, Meryem-Meral Bayrak (Ferlibaş), "Hadım Hafız Ahmed Paşa'nın Mısır'daki Evkafı (XVII. ve XVIII. Yüzyıldaki Durumu)", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S.32, İstanbul 2015, s.1-30.
- KÖPRÜLÜ, Orhan F., "Hâfız Ahmed Paşa", *TDVİA*, 15, İstanbul 1997, s.84-85.
- KUMBARACILAR, İzzet, *İstanbul Sebilleri*, İstanbul 1938.
- KUT, Günay-Nimet Bayraktar, *Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri*, Ankara 1984.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., "1869'da Faal İstanbul Medreseleri", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, S.7-8 (1976-1977), s.277-392.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., *XX. Asra Erişen İstanbul Medreseleri*, Ankara 2000.
- Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, (Yay. Haz. Nuri Akbayar), 2, İstanbul 1996.
- Osmanlı Kaynaklarına Göre İstanbul Câmî, Tekke, Medrese, Mekteb, Türbe, Hamam, Kütübhâne, Matbaa, Mahalle ve Selâtîn İmâretleri, (Haz. Ahmed Nezih Galitekin), İstanbul 2003.
- ÖZ, Tahsin, *İstanbul Camileri*, I, Ankara 1987.

ÖZTÜRK, Said, Osmanlı Arşiv Belgelerinde Siyakat Yazısı ve Tarihi Gelişimi, İstanbul 1996.

ŞERİFOĞLU, Ömer Faruk, Su Güzeli İstanbul Sebilleri, İstanbul 1995.

ÜNAL, Mehmet Ali, Osmanlı Tarih Sözlüğü, İstanbul 2011.

<https://istanbulstreets.wordpress.com/2010/05/25/hafiz-ahmed-pasa-camii-fatih/hafiz-ahmed-pasa-camii/> (05.01.2017).

http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=8499 (05.01.2017).

“THE CHARITIES OF HADİM HAFİZ AHMED PASHA IN İSTANBUL
AND ELSEWHERE”

Abstract

Hafiz Ahmed Pasha, in order to meet need social needs of the society, founded several waqfs in Egypt, Anatolia, Rumelia and in some islands in the early XVIIth century and set apart a substantial part of his wealth he acquired during his administrative service to this purpose. The most prominent among his works of charity is that of a religious complex (külliye) founded in Istanbul. It turned out to be, however, that certain researchers were mistaken in specifying the exact date of foundation and the architect of this complex. The date of foundation of the complex was supposed to be a decade earlier than the date given in the epigraph Müezzinzade Hafiz Ahmed Pasha of Philipolis was believed to be the founder of the waqf. Even today, through the information revealed by the epigraphic inscription on the entrance door of the mosque, the same mistake recurs.

This research, based on the charter of the waqf, dwells upon the waqfs of the Pasha exclusive of Egypt and tries to describe his works of charity accurately and according to first-hand sources. Within this context, it first makes an analysis of the waqf charter and then describes in detail the works of charity, the spots they were located, their donors, the stuff employed in the waqfs and the payments made to them. Furthermore, it looks through the operation and management of the waqf by making use of the data obtained from account books within reach and other archival material.

Keywords

Hafiz Ahmed Pasha, İstanbul, Fatih, Küçük Karaman, Waqf, Religious Complex.